

BirdLife
INTERNATIONAL

2

2008

ptačí svět

časopis České společnosti ornitologické

Ptačí svět – časopis České společnosti ornitologické

Ročník XV, číslo 2/2008

Vydává a rozšiřuje Česká společnost ornitologická (ČSO)

Adresa redakce:

Ptačí svět, ČSO, Na Bělidle 252/34, 150 00 Praha 5-Smíchov,

tel/fax: 274 866 700, <http://www.birdlife.cz>, e-mail: cso@birdlife.cz

Redakční rada: Mgr. Alena Klvaňová, alenapa@email.cz, šéfredaktorka

Mgr. Jaroslav Cepák, PhD., birdringczp@vol.cz, Poznáte...?, Zajímavosti

Ing. Adolf Goebel, PhD., adolfgoebel@post.cz, Zajímavosti

Mgr. Lucie Hošková, lucie.hoskova@gmail.com, Letem ptačím světem

Mgr. Barbora Kaminiecká, Za ptáky do světa

Mgr. Tomáš Brinke, brinke@birdlife.cz, Z významných ptačích území

Ing. Jiří Sládeček, sladeczek@psp.cz, Mladým ornitologům

Mgr. Zdeněk Vermouzek, verm@prerovmuzeum.cz, Ptáci v ohrožení

Mgr. Lukáš Viktora, viktora@birdlife.cz, Z terénu i kanceláře

Vychází dvakrát ročně (v dubnu a listopadu).

Grafický návrh a sazba: Jiří Kaláček

Tisk: Dekameron, Brno

Jazyková korektura: Igor Pejchal

Toto číslo vyšlo 10. 11. 2008 v nákladu 3 500 výtisků.

Uzávěrka příštího čísla je 16. 2. 2009. Distribuováno bude v dubnu.

Inzerce a předplatné na adrese redakce.

Zaregistrováno u Ministerstva kultury ČR pod č. E12781. ISSN 1801-7525.

Poděkování Igoru Pejchalovi, Václavu Bartuškově a všem autorům fotografií.

Na obálce: 1. strana: Bělořit šedý objektivem Davida Jirovského. Více na str. 12 a 13.

Česká společnost ornitologická (ČSO) je dobrovolné zájmové sdružení profesionálů i amatérů, zabývajících se výzkumem a ochranou ptáků, zájemců o pozorování ptáků a milovníků přírody. V současné době má více než 2500 členů. ČSO realizuje vlastní i mezinárodní projekty výzkumu a ochrany ptáků a jejich prostředí, popularizuje a propaguje ochranu ptáků. V České republice zastupuje mezinárodní organizaci na ochranu ptáků a jejich prostředí BirdLife International.

BirdLife International je celosvětové sdružení národních organizací na ochranu ptáků a přírody. Působí ve více než 100 státech (každý stát zastupuje jedna organizace). Jeho cílem je zabránit vyhubení jakéhokoliv ptačího druhu na Zemi, snížit počet ohrožených druhů ptáků a chránit území a stanoviště,

kteří mají pro ptáky zásadní význam, a tím přispět k udržení celosvětové biologické rozmanitosti a udržitelnému využívání přírodních zdrojů. Výstižně BirdLife International charakterizuje jeho motto: „Společně pro ptáky a pro lidi“ (*Together for birds and people*).

Časopis nebyl finančně podpořen v žádném grantovém řízení. Na jeho vydávání přispívají členové ČSO, předplatitelé a inzerenti. Příspěvky ani fotografie nejsou honorovány. Navštivte také webové stránky časopisu www.birdlife.cz/ptacisvet.html.

Známky pro albatrosy odeslány

Po uzávěrci posledního čísla nám ještě přišlo mnoho známek do sbírky na záchranu albatrosů, kterou jsme vyhlásili v Ptačím světě 1/2007. Proto nyní přinášíme aktualizované a závěrečné výsledky sbírky. Celkem se zapojilo 46 jednotlivců, 20 sdružení, klubů či institucí, 14 škol a asi 18 anonymů. To je neuvěřitelných 98 subjektů, a to někteří z vás poslali zásilky i vícekrát. Do Královské společnosti na ochranu ptactva (RSPB) jsme poslali čtyři ohromné balíky o celkové váze 31,77 kg. Více na www.birdlife.cz. Mnohokrát všem ještě jednou děkujeme!

1 | Úvodník / Petr Voříšek

Z terénu i kanceláře

2 | Letem ptačím světem / Lucie Hošková

2 | Co přinesl poštovní holub

Ptačí budky, strakapoud a Nobel / Ondřej Sedláček

Jak jsem si ochočil rehka / František Černý

3–5 | Poznáte...?

Poznáte naše racky v zimě? / Václav Koza, Jan Hošek

6–8 | Z významných ptačích území

Významné ptačí území Střední nádrží vodního díla Nové Mlýny / Petr Macháček a Josef Chytil

Racek černohlavý – nejlépe známý pták Evropy? / Petr Macháček a Josef Chytil

Strakapoudi nebo duby? / Jaroslav Cepák

Nové ptačí druhy v IBA Křivoklátsko / Milan Tichai

9 | Zajímavosti z ptačí říše / Ptáci nad propastí / Lucie Hošková

10–11 | Rady, tipy, návody

Jak správně přikrmovat ptáky? Alena a Petr Klvaňovi

12–13 | Objektivem... / Objektivem Davida Jirovského

14–15 | Zajímavosti z ptačí říše

Hlasové a zvukové projevy ptáků (1. díl) / Pavel Pelz

16–17 | Mladým ornitologům

Krutihlavovy hlavolamy / Vladka a Vojta Sládečkovi

Pomluvenka ptačí / Tomáš Diviš

Komiks / Václav Bartuška

18–19 | Ptáci v ohrožení

Čáp bílý na rozcestí? / Tomáš Diviš, Jaroslav Cepák

Pod ochrannými křídly radioaktivity / Ondřej Sedláček

Ubyvá nám ptáků, pojďme zabít straku / Zdeněk Vermouzek

UV skla chrání ptáky před nárazy / Zdeněk Vermouzek

20 | Zajímavosti z ptačí říše

Volavka-Robinsonka / Jaroslav Cepák

Czech BirdList Contest / Robert Doležal

Hřivnáč městský / Petr Klvaňa

20 | Ze života ČSO

Odešel ilustrátor Antonín Pospíšil / Jan Hošek

21 | Ze života ČSO

Přijít s nápadem bylo snadné – rozhovor s Janem Horou / Alena Klvaňová

Ochrana Významných ptačích území s pomocí patronátních skupin v Keni / Petr Voříšek

22–24 | Za ptáky do světa

Marockým vnitrozemím v teplých spodcích

/ Robert Doležal, Tomáš Grim

Obálka C

Výlet do třetihor české ornitologie / Jiří Reif

Cesty stěhovavých ptáků / Petr Klvaňa

Časopis Ptačí svět získává každý člen ČSO zdarma, ostatní si jej mohou předplatit e-mailem, poštou či telefonicky na adrese redakce. Nabízíme také možnost věnovat předplatné prostřednictvím dárkového listu s ilustrací Jana Hoška.

Roční předplatné 115 Kč. Dárkové roční předplatné 135 Kč.

Stává se jednou za čtyři až pět let, že se na světové konferenci BirdLife International sejdou lidé z ornitologických a ochranných organizací z celého světa. S výjimkou německého Rosenheimu to pro násince bývají místa exotická – Kuala Lumpur, Durban nebo letos Buenos Aires. Výběr místa se kupodivu neřídí choutkami funkcionářů po služebních cestách do exotických krajín, ale spíše požadavkem na rovnoměrné zastoupení všech kontinentů.

Velkých konferencí jsou dnes po světě desítky, konference BirdLife International je však i pro skoroveterána, pro něhož ta v Buenos Aires byla třetí, stále něčím unikátní. Výjimečnou není jen díky přítomnosti celebrit typu spisovatelky Margaret Atwood nebo hudebníka Paula Wintera, ale i jejich zájmem o věc. Čestnou předsedkyní BirdLife International, japonskou princeznu Takamado, obsah konference evidentně zajímal natolik, že už někteří účastníci začínali žertem reptat na přemíru přítomnosti aristokracie. Kam se člověk vrtnul, tam narazil na princeznu nebo aspoň na její ochranu. Oproti jiným konferencím je i rozdíl v atmosféře – emotivní náboj konferencí BirdLife International se těžko daří ignorovat i cynikovi z Čech a i násinec musí uznat, že konference o více než 500 účastnících s tak přátelskou a takřka rodinnou atmosférou se prostě jinde nevidí.

Nadšení pro věc samo o sobě není unikátní, spousta organizací i jednotlivců se věnuje ochraně přírody s nadšením, výsledky ale někdy moc nadšení nebudí. Až příliš často se setkáváme s ochrannými zásahy provedenými nekompetentně, neúčinně nebo úplně špatně. Nakonec čerstvě publikovaná studie v časopise Folia Zoologica ukazuje, jak jsou výsledky zákonné ochrany ptáků v ČR rozpačité. Vypadá to, že pokud

Foto: D. Hansen (mauritian-wildlife.org)

Alexandr mauricijský je druhem, jehož vyhynutí se díky účinné ochraně podařilo zabránit.

se v ČR některým chráněným druhům dnes daří lépe než dříve, tak to je spíše české státní ochraně přírody navzdory než díky ní.

Na konferenci v Buenos Aires bylo naopak možno vidět příklady, jak se dá ochrana ptáků dělat se zápletem a nadšením, současně však s vysokou profesionalitou a na vědeckém základě.

Nepřehlédnutelný je i posun v myšlení a chápání toho, co je třeba chránit. Ukazuje se, že ohrožené druhy a cenná území chránit už trochu umíme, a i když úspěchů stále není dost, výsledky se přece jen dostávají. Horší je

to s běžnými druhy. Ty se dostávají též do problémů, ale zde záchrané druhové programy ani rezervace nepomáhají. Tady je třeba změnit celé způsoby nakládání s krajinou, počínaje hospodařením na rybnících a odstraněním perverzních dotací do zemědělství konče. A to není vůbec jednoduché. Nicméně uvědomění si problému je prvním krokem k jeho řešení. Když už k takovému myšlenkovému obratu dospěla i vláda prezidenta Bushe, mohl by tento přístup snad časem dorazit i do české kotliny.

A snad k nám také dorazí i další moderní přístupy ochrany přírody a správy ochranných organizací. V éře globalizace to možné je. Pak zase může mít ČSO v zahraničí nejen dnešní pověst spolehlivého partnera, ale může být i znovu inspirací pro jiné. Prestižní ocenění, kterého se dostalo J. Horovi právě v Buenos Aires, může být chápáno buď jako konec jedné éry, nebo jako impuls pro nový rozvoj ČSO. Pod dojmem z konference BirdLife International je i český skeptik nakloněn věřit spíše tomu optimističtějšímu scénáři. Zatím.

Petr Voříšek

■ **Vedení časopisu Sylvie** předal v dubnu letošního roku Petr Procházka Petru Adamíkovi. Současně došlo k vytvoření nové redakční rady se třemi editory a byly pozměněny pokyny pro autory, které jsou k dispozici na www.birdlife.cz. A na co se můžete těšit v letošní Sylvii? Úvodní literární přehled se zaměřuje na predátory vodních ptáků. Studie z Polska přináší informace o načasování odletů čapů bílých z hnízdišť a hnízdních hustotách rorýse ve Vratislavi. Dále přineseme články o křížencích slavíků, hnízdní biologii pěvců v Olomouci nebo o noční aktivitě sýců rousných zkoumané pomocí mikročipů a kamer.

■ **Při Vítání ptačího zpěvu** jste se letos mohli zaposlouchat do ptačích písniček hned na 75 místech naší země. A návštěvníků nepřišlo rozhodně málo! Napočítali jsme přes 1500 účastníků. Nejvíce druhů se ukázalo v Dívčích (82). V Karvině navštívili kolonii racků chechtavých a napočítali 2300 hnízd, na Blatensku se obdivovali kolonii volavek popelavých se 120 hnízdy, ze kterých už vykukovala mláďata. Ovace sklídilo kroužkování mláďat puštíků z budky v Rousínově a odchyt moudráčka s polským kroužkem v Bohdanči.

■ **Jarní členská exkurze** zavítala na přání členů do malebných zákoutí jižních Čech. Základnou pro 45 účastníků se o víkendu 17.–18. května stal klášter v Nových Hradech, po rekonstrukci sloužící jako ubytovací zařízení. Sobotní program byl zaměřen na lesní a rybníční lokality Třeboňska a díky našemu průvodci Jiřímu Burešovi jsme viděli krásnou přírodu i zajímavé ptačí druhy. V neděli se nás ujali hned tři průvodcové – Jiří Pykal, Jiří Šebestian a Jaroslav Závora, aby nás zavedli do tajemství

z terénu i z kanceláře

Foto: J. Vojta

Ojedinělé bylo Vítání v Hostvích, zorganizované především pro maminky na mateřské dovolené.

dalšího ptačího království – Českobudějovických rybníků. Příjemným překvapením byla prezentace dalekohledů Swarovski optik zástupci společnosti přímo na hrázi Nového Vrbenského rybníka. Bohužel nás od prvních minut programu zkrápěl déšť, který nevedl špičkové optice, zato ohrožoval zdraví exkurzantů, takže program bylo nutno zredukovat. Jedině proto nebyl překonán, ale „pouze“ vyrovnán, loňský počet pozorovaných druhů ptáků – 110. Poděkování patří všem, kdo se na organizaci exkurze podíleli.

■ **Světová konference BirdLife International**, spojená se setkáním partnerských organizací,

se konala 22.–26. září 2008 v Buenos Aires. V metropoli Argentiny si 500 delegátů, reprezentujících více než 100 zemí během plenárních zasedání, přednášek, desítek workshopů i tzv. Partnership Fairu, jakéhosi veletrhu úspěchů a nápadů partnerských organizací, vyměňovalo své zkušenosti na poli výzkumu a ochrany ptáků a jejich prostředí. Byl zvolen nový světový a evropský výbor BirdLife a schválen evropský program na období 2009–2012. Součástí konference, bylo i vyhlášení ocenění „Conservation Partnership Awards“ a „Conservation Achievement Awards“. Jako jediný z Evropy získal cenu „Conservation Achievement Award 2008“ čestný člen ČSO Jan Hora (více na str. 21). Ocenění za něj z rukou čestné předsedkyně BirdLife International japonské princezny Takamado převzal koordinátor Celoevropského monitoringu běžných druhů ptáků Petr Voříšek, který ČSO na světovém setkání reprezentoval.

■ **Česká republika bude od 1. ledna do 30. června 2009 předsedat Evropské unii.** Mezi prioritami vlády v rámci našeho předsednictví nechybí ani oblast ochrany biodiverzity a problematika zemědělství. Právě tato témata s námi přijeli diskutovat kolegové z kanceláře evropské divize BirdLife v Bruselu. Kromě vzájemných jednání jsme společně jednali s Ministerstvem životního prostředí, Ministerstvem zemědělství, Agenturou ochrany přírody a krajiny a také s kolegy ze Zeleného kruhu, oborové platformy ekologických nevládních organizací.

■ Články, jejichž verzi najdete na Internetu, jsou označeny v textu ☐.

Foto: M. Kraus

Pan Marcel Kraus z Hradce Králové nám poslal fotografii budky, kterou vyzdobila jeho dcera Zuzana. Modřinkám se v ní líbilo a úspěšně vyhnízdlily. Vletový otvor v dvojrozměrné „tlamě kočky“ nemohl jejich výborný zrak zmaštl.

Ptačí budky, strakapoud a Nobel

Zhruba před deseti lety jsem chtěl vyvěsit několik budek v parku před naším domem. Ve sklepě jsem ale nenašel jiný materiál než překližku. Táta mě před výrobou budek z tohoto materiálu zrazoval, protože slepené vrstvy dýhy se působením deště mohou rozlepit. Já se ale rozhodl to zkusit. A díky tomu jsem došel k zajímavému objevu. Budky jsem vyvěsil na místa, kde přímé působení deště nehrozilo. Na jaře jsem pak s nadšením sledoval, jak se do budek nastěhovávají modřinky a koňadry, to podle toho, jak velký vletový otvor jsem vyvrta. Když se vylíhla mláďata, objevil se nečekaný host - strakapoud. Přistál k vletovému otvoru a jal se bušit do jeho okraje s cílem dobýt se dovnitř a pochutnat si na mláďatech sýkor. Jenže ejhle - padla kosa na kámen. Zkoušeli jste někdy zatlouct hřebík do překližky, která není pořádně podepřená? V žádném případě se vám to nepodaří. Strašně pruží. A tak jsem náhodou přišel na to, jak snadno vyrobit budku, která strakapoudům odolává. Stačí přední stěnu udělat z překližky. Je to mnohem snazší než vletový otvor opatřovat plechovou ochranou. Jedna budka stále visí, strakapoud se snaží dobývat každý rok - marně. A víte, kdo překližku vynalezl? Emmanuel Nobel, otec zakladatele Nobelovy ceny Alfreda Nobela. Možná jen potřeboval tlustší prkno, než měl zrovna ve sklepě... | Ondřej Sedláček, Příbram

Jak jsem si „ochočil“ rehka

V červnových dnech roku 2003 poletovala u nás po zahradě samička rehka domácího a sháněla potravu. Nabídl jsem jí několik moučných červů a čekal jsem na počínání hosta. Samička zvědavým zrakem sledovala, co jí to asi házím. S prvním červíkem odletěla hned za mladými, ale pak už jich sbírala více najednou. Zakrátko mně začala brát pochoutky z natažené ruky, potom

Foto: P. Vaněk

již z dlaně přiložené na prsou a dokonce přilétla i na bradu svého dobrodince. Bylo jí docela lhostejné, zda jí červíky nabízí můj syn, vnuk, snacha nebo vnučka. Šlo přece o potravu pro potomstvo, a to bylo pro samičku nejdůležitější. Nekrmil jsem ji často ani pravidelně z obavy, aby snad v důsledku jednostranné

potravu ptáci neutrpěli zdravotní potíže. Když samička vyvedla tři mláďata, přilétla se s nimi k nám na zahradu pochlubit. Ornitologii se věnuji víc jak 60 roků, ale podobné chování volně žijícího ptáka jsem předtím nezaznamenal. | František Černý, Pivín u Prostějova

Nový Červený seznam: ohrožených druhů opět přibýlo

Foto: R. Heleno (flickr.com)

Kriticky ohrožený hýl azorský – nejvzácnější evropský pěvec.

Klimatické změny, především dlouhá sucha a extrémní výkyvy počasí, ve spojení se stále větší degradací přirozeného prostředí mohou značně urychlit vymírání ptačích druhů. To dnes hrozí každému osmému ptačímu druhu, říká nový Červený seznam ohrožených druhů ptáků, který na základě podkladů BirdLife International každé čtyři roky vydává Světový svaz ochrany přírody (IUCN). Celkem je různou měrou ohroženo 1226 druhů, což představuje 12 % ze všech 9856 žijících druhů. Z druhů, které změnilly kategorii v důsledku změn populační velikosti či areálu rozšíření, si pouhé dva „polepšily“ díky úspěšným ochranným opatřením. Jsou to holub nukuhiivský, endemit Markézských ostrovů ve Francouzské Polynésii, a novozélandský kivi Owenův. Naopak 24 druhů bylo přeřazeno do vyšší kategorie ohrožení, mezi nimi i evropské druhy koliba velká či pěnice kaštanová. Osm druhů nově přibýlo do nejvyšší kategorie kriticky ohrožených druhů, která tak čítá již 190 druhů. Více na str. 9. ➤

Plameňák malý znovu v nebezpečí

Foto: J. Warwick

Plameňáci malí na jezeře Natron.

Jihoafrická přehrada Kamfers Dam je jedním ze čtyř hnízdišť plameňáka malého v Africe. Hnízdí zde více než 50 000 ptáků. Přehrada je však v současnosti silně znečištěna odpadní vodou, která způsobuje silnou eutrofizaci a je pravděpodobně příčinou častých růstových abnormalit plameňáčích mláďat. Na břehu přehrady je navíc plánována

masivní komerční a bytová výstavba, která může ptáky přimět k opuštění lokality. Není to první případ ohrožení významného hnízdiště plameňáka malého. Ornitologové jsou zděšeni plány tanzánské vlády a nadnárodní společnosti TATA Chemicals Ltd., které chystají projekt masivní těžby kalcinové sody na jezeře Natron. Zde se přitom rozmnožuje 1,5–2 miliony plameňáků malých, což představuje 75 % celosvětové populace. Jezero bývá označováno jako „největší ptačí divadlo na světě“. Na podporu plameňáků malých zahájila organizace BirdLife International rozsáhlou kampaň „Myslete růžově“ („Think pink“). Vlivem mezinárodního odporu ochránců přírody a místních komunit byl projekt prozatím odmítnut a předkladatelům uloženo jeho přehodnocení. Nebezpečí však stále není zažehnáno. ➤

Záchranné lano pro albatrosy

Letos v říjnu doporučil prezident George W. Bush Senátu Spojených států přijetí Dohody o ochraně albatrosů a buřňáků (ACAP). USA se tak stane již třináctou smluvní stranou dohody, která doplňuje tzv. Bonnskou úmluvu

Foto: A. Tate (aabirdpix.com)

Kriticky ohrožený albatros chathamský.

o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů. Ochrana mořských ptáků tímto získá velmi vlivného spoluhráče. Albatrosi patří mezi nejrychleji ubývající druhy ptáků. Čtyři druhy jsou již na seznamu kriticky ohrožených druhů a hrozí jim bezprostřední vyhynutí.

Početnost albatrosa amsterdamského je dokonce odhadována na pouhých 80 jedinců. Albatrosy a buřňáky ohrožuje nejen ztráta tradičních hnízdišť, predace introdukovanými druhy (především krysami a kočkami), ale hlavně se stávají nezamýšlenými oběťmi rybaření metodou tzv. long line fishing, kdy jsou za lodí vlečeny mnohakilometrové sítě, na jejichž okrajích je množství háků s napichnutou návnadou. Ta je sice zamýšlena pro ryby, často se však na ni chytají právě albatrosi (viz Ptačí svět 1/2007). Jedině rozsáhlá a okamžitá mezinárodní spolupráce může tyto majestátní ptáky zachránit. ➤

Všechny zprávy podle BLI zpracovala Lucie Hošková

Foto: D. Boucný (www.birdphoto.cz)

Poznáte naše racky v zimě?

Václav Koza

Siluenta letícího racka vytváří všeobecně uznávanou iluzi pobytu u vody. Právě typická silueta - štíhlá křídla a rovně uťatý ocas - vede laiky i odborníky ke správnému určení zástupce skupiny racků. Záměna hrozí snad jen s rybáky a chaluhami - nejbližšími příbuznými z řádu dlouhokřídlých.

Během přiletu na hnízdiště a v průběhu hnízdění, kdy jsou ptáci v hnízděním šatě, nebývají s určováním druhů potíže. Určování v pozdním létě, na podzim a v zimě však přináší více problémů. V důsledku úplného nebo částečného pelichání dochází ke změně detailů ve zbarvení opeření - dospělí ptáci získávají zimní šat, případně několik následných zimních šatů. Také mladí ptáci mají nyní mnohem pestřejší šat s variabilní kresbou. Základem druhového určení je tak u většiny druhů správný odhad stáří jedince.

Mladí ptáci krátce po osamostatnění vymění část malého opeření a postupně získají první zimní šat. U všech druhů racků je typickým znakem pro mladé ptáky převaha hnědé barvy na hřbetě a horní straně křídel. Dobrou orientaci poskytuje kresba ocasu - mladí ptáci nemají nikdy péra čistě bílá, typické je zejména tmavé zbarvení koncové části ocasních per. Dospělí raci mají vždy bílé tělo a ocas. Pro určování do druhů v prostém šatě je důležitá velikost těla, intenzita šedých tónů ve zbarvení hřbetu a horní strany křídel, kresba ručních letek a rozmístění a rozsah tmavších skvrn na hlavě.

V avifauně České republiky má své místo více než patnáct druhů racků, z nichž čtyři druhy na našem území hnízdí. Zjednodušeně lze říci, že tzv. „malé“ druhy racků (racek malý, chechtavý a černohlavý) dospívají již v prvním roce, a proto během druhé zimy jejich života je možné odlišit pouze jedince, kteří nespěchali s dokončením úplného pelichání. U tzv. „velkých“ druhů (racek bouřný, bělohlavý, středomořský a střibřítý), které dospívají až po třech letech, dochází při pelichání k postupné změně zbarvení per a sekvence šatů je složitější. Zájemce odkazují na moderní určovací literaturu (*viz box na str. 5*), kde se lze s touto problematikou seznámit podrobněji.

Nejhojnějším zástupcem racků, s nímž se u nás můžete setkat, je racek chechtavý. Dospělí raci chechtaví ztrácejí typické hnědé zbarvení hlavy již v druhé polovině léta a současně začínají pelichat letky. Výměnu opeření

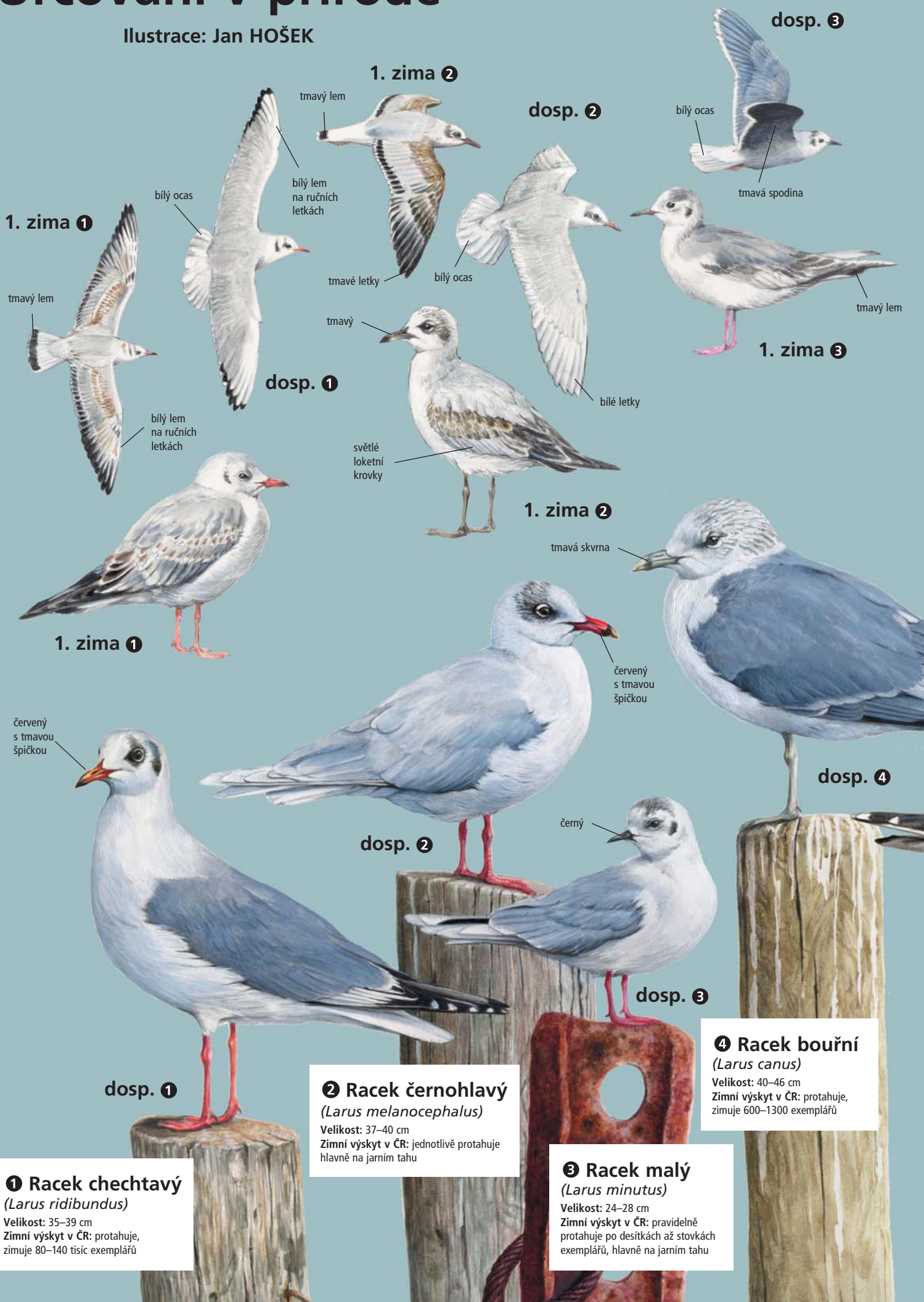
dokončí naši ptáci obvykle až v zimním období. Dospělí ptáci odlétají krátce po vyhnízdění na své zimoviště v západní a jižní Evropě. Na podzim přes naše území početně protahují jedinci ze severovýchodu Evropy. Část z nich zde zůstává přes zimu, nejpočetnější zimoviště racka chechtavého jsou přímo v Praze a na dolním toku Labe. Jiné druhy menších racků zastihneme pozdě na podzim a v zimě zřídka. Hlavně na jarním tahu se můžeme často setkat s racky malými, kteří u nás zimují jen ojedinelé. Racka malého snadno odlišíme podle velikosti, dospělci mají navíc nápadně tmavou spodinu křídel. Racek černohlavý se ve vnitrozemí Evropy zdržuje pouze po dobu nezbytnou pro vyhnízdění, pak odlétá na zimoviště na pobřeží severozápadní Evropy. Setkání s ním v mimohnízdní době je na našem území tudíž spíše vzácné. Dospělý racek černohlavý má na rozdíl od racka chechtavého bílé ruční letky. Mladí ptáci jsou podobní stejně starým rackům bouřným. Mají však za letu kontrastnější kresbu na tmavých křídlech a tmavé zbarvení nohou a zobáku.

Na podzim vzroste také početnost „velkých racků“. V prostém šatě mají všichni dospělí „velcí raci“ drobné hnědé skvrny na hlavě. U racka bělohlavého je tento znak méně nápadný, jeho rozsah je silně individuální a závisí na věku. Jemu podobné racky bouřní odlišíme hlavně podle menší velikosti, většího rozsahu skvrnění na hlavě a zbarvení zobáku. Dalším důležitým znakem pro správné určení je zbarvení nohou, které je nejen druhovým znakem, ale také významnou pomůckou pro stanovení věku jedince. Nedospělí ptáci jsou tvrdým determinačním oríškem a mnohdy se ani odborníci v jednotlivých případech neshodnou. Není to zásadní chyba, protože dosud není obecná shoda ani v tom, kolik tzv. „dobrých druhů“ vlastně v Evropě žije. Pravidelně, ale rychle bez dlouhých zastávek protahují naším územím ještě příslušníci baltické populace racka žlutohého. Tito ptáci mají v dospělosti černý hřbet a vrchní stranu křídel. Ostatní druhy protahují vzácně a nepravidelně.

V zimě raci dobře snášejí těsné sousedství s lidmi a tehdy jsou ideální podmínky pro pozorování na potravních místech nebo nocovištích. Máme možnost si zde prohlédnout racky zblízka a seznámit se s řadou přechodných typů opeření. Vhodně zvolené pozorovací místo, se sluncem v zádech, umožňuje pohodlně sledovat detaily zbarvení a chování ptáků. Závěr sezóny tak nabízí příležitost se rackům věnovat více a bez větších nároků na čas a cestování. Přeji vám dobré světlo a hodně radosti při jejich pozorování. ☒

Určování v přírodě

Ilustrace: Jan HOŠEK

① Racek chechtavý (*Larus ridibundus*)

Velikost: 35–39 cm
Zimní výskyt v ČR: protahuje,
zimuje 80–140 tisíc exemplářů

② Racek černohlavý (*Larus melanocephalus*)

Velikost: 37–40 cm
Zimní výskyt v ČR: jednotlivě protahuje
hlavně na jarním tahu

③ Racek malý (*Larus minutus*)

Velikost: 24–28 cm
Zimní výskyt v ČR: pravidelně
protahuje po desítkách až stovkách
exemplářů, hlavně na jarním tahu

④ Racek bouřný (*Larus canus*)

Velikost: 40–46 cm
Zimní výskyt v ČR: protahuje,
zimuje 600–1300 exemplářů

Doporučená určovací literatura

Beaman M., Madle S. 1998: The Handbook of Bird Identification for Europe and the Western Palearctic. A & C Black Publishers Ltd., London.
 Cramp S. 1983: The Birds of the Western Palearctic, Volume 3. Oxford University Press.
 Grant P. 1997: Gulls: A guide to Identification. Princeton University Press.
 Harris A., Shirihai H., Christie D. 1996: The Macmillan Birder's Guide to European and Middle Eastern Birds. Macmillan.
 Olsen K. M., Larsson H. 2004: Gulls of Europe, Asia and North America. Helm's Identification Guides. A & C Black Publishers Ltd., London.
 Svensson L., Grant P. J. 2004: Ptáci Evropy, Severní Afriky, Blízkého východu. Svojtka a Co, Praha.

5 Racek bělohlavý/středomořský (*Larus cachinnans/michaelis*)

Velikost: 52–58 cm

Zimní výskyt v ČR: protahuje, zimují desítky exemplářů

6 Racek žlutohý (*Larus fuscus*)

Velikost: 48–56 cm

Zimní výskyt v ČR: pravidelně jednotlivě protahuje

Foto: V. Stejskal

Významné ptačí území Střední nádrž vodního díla Nové Mlýny

Petr Macháček a Josef Chytil

Zavítáte-li během zimy na jižní Moravu, nenechte si ujít návštěvu jednoho z našich nejvýznamnějších shromaždišť vodního ptactva. Několikatisícová hejna hus polních a běločelých a vysoké počty orlů mořských lze zastihnout právě na Střední nádrži vodního díla Nové Mlýny. Přestože nepatří Novomlýnské nádrže mezi přirozenou součást jihomoravské krajiny, stala se jejich rozlehlá vodní plocha významným shromaždištěm i hnízdištěm mnoha vzácných ptačích druhů.

Střední nádrž VDNM patří v České republice k nejvýznamnějším ornitologickým lokalitám. V roce 1993 se lokalita stala součástí oblasti Mokřady Dolního Podyjí zapsané do seznamu mokřadů mezinárodního významu v rámci Ramsarské úmluvy. O rok později byla Střední nádrž vyhlášena přírodní rezervací s názvem Věstonická nádrž, v roce 2004 se stala ptačí oblastí soustavy Natura 2000.

Na Střední nádrži každoročně zimuje až několik desítek tisíc hus polních a běločelých, které větší část dne tráví na přilehlých polích, kde se živí ozimy. Proto je jejich početnost ovlivňována především výší sněhové pokrývky a délkou jejího setrvání na polích. Kromě hus na nádrži zimuje až několik desítek orlů mořských.

Nejpočetněji hnízdícím ptákem na Střední nádrži byl od počátku racek chechtavý. V roce 1991 zde hnízdilo téměř 20 tisíc párů, počet hnízd však postupně klesá. Od roku 1986 hnízdily na Střední nádrži každoročně 1–3 páry racka bouřního. V roce 2003 se však pár přesunul na Horní nádrž k Drnholci, zřejmě pro nedostatek vhodných míst k založení hnízda. Od roku 1983 hnízdí na Střední nádrži racek černohlavý. Nejvíce párů zde hnízdilo v roce 1999 a 2000, současný pokles je rovněž možné přičíst nedostatku vhodných míst k založení hnízda. Od roku 1990 zde dále hnízdí jeden až několik párů racka bělohlavého.

Od počátku napouštění nádrže hnízdili na lokalitě rybáci obecní. Počet párů narůstal a od 90. let šlo o největší kolonii v ČR. Zlom nastal v roce 2002, kdy při opětovném zvýšení hladiny byly hnízdní ostrovy již zarostlé. Přes 30 párů rybáků zahnízdilo na betonových pilířích bývalého mostu přes Dyji a kolem 60 párů na malém zbytku nezaplaveného obvodového prvku druhého ostrova. Zde se přes hnízda přelévaly vlny a bylo vyvedeno jen několik mláďat. I hnízdění na pilířích bylo poměrně neúspěšné. Podobná situace se opakovala i v následujících letech. V současné době se připravuje alespoň technické opatření, které by mělo směřovat k vyšší úspěšnosti hnízdění rybáků na betonových pilířích.

Na území Dolní nádrže a přilehlého Křivého jezera hnízdil značný počet hus velkých na hlavatých vrbách, další v rákosinách Šakvického

Foto: P. Macháček

Foto: P. Macháček.

Střední nádrž VDNM je významným zimním shromaždištěm hus polních a běločelých.

rybníka. Po vybudování nádrže přesídlily tyto husy na ostrovy Střední nádrže. V roce 1989 zde hnízdilo přes 170 párů, postupně ale jejich počet klesal a v současnosti zde hnízdí již pouze kolem 30 párů.

Na ostrovech dále hnízdí kachny – až několik desítek těchto druhů: kachna divoká, kopřivka obecná, zrzohlávka rudozobá, polák velký a polák chocholačka. Počet hnízdicích kachen také v posledních letech klesá. Naopak novinkou v tomto roce bylo vyhnízdění páru husice liščí.

Pozoruhodné bylo hnízdění kolpíka bílého v letech 1984 až 1988 a zahnízdění kormoránů velkých v roce 1982. V prvním roce hnízdilo

Foto: P. Macháček

Rybák obecný.

Racek černohlavý – nejlépe známý pták Evropy?

Možná se zdá název článku mírně troufalý – ale o rackovi černohlavém jsme hlavně v posledních dvou desetiletích získali neuvěřitelné množství dat. Na rozdíl od většiny jiných druhů ptáků k tomu přispělo masové barevné kroužkování na hnízdištích, tahových cestách i zimovištích. V současné době je k dispozici přes 100 000 dat od těchto kroužkovanců! Racek černohlavý byl ještě na počátku 60. let vázán svým výskytem pouze na pobřeží Černého moře. V tomto období začal posun hnízdišť západním a severozápadním směrem. Druh nyní hnízdí běžně v Pobaltí, Velké Británii a dokonce v Irsku – tedy více jak 3 500 km od původních hnízdišť. Maxima odečtů se u některých jedinců dostávají až k číslu 300 – tady se údaje získané barevným kroužkováním téměř dostávají na úroveň údajů získávaných pomocí satelitního sledování ptáků. Rozsah potulek dokumentují mladí ptáci z Maďarska, kteří byli zjištěni v Norsku, ale také v Maroku.

V Česku známe od roku 1983 pravidelné hnízdění na Střední nádrži VDNM, od poloviny devadesátých let hnízdí racek černohlavý pravidelně i na rybnících na Ostravsku, Karvinsku a na Chomoutovském jezeře u Olomouce. Počet hnízdicích párů u nás kolísá mezi 10–35 páry. V ČR a SR bylo okroužkováno přes 500 jedinců racka černohlavého, celkový počet údajů o těchto ptáčích přesáhl 500 hlášení. Na Střední nádrži VDNM bylo kroužkováno celkem 60 jedinců, z toho bylo 33 jedinců označeno barevnými odečítacími kroužky. Ptáci ze Slovenska a Česka táhnou především na francouzské pláže na pobřeží Atlantiku, kde se potkávají s dalšími jedinci racků ze západní Evropy. Někteří ptáci zde i přezimují,

32 párů, v následujících letech stoupl počet až na 55 párů, později se přesunuly na Dolní nádrž.

V posledních letech na Střední nádrži hnízdí 50 až 100 párů rákosníka velkého. Rovněž s větším počtem hnízdicích moudivláků lužních se asi jinde u nás nesetkáme.

Ornitologický význam této lokality jako zimoviště a hnízdiště vodních ptáků u nás mnoho dalších oblastí nepřevyšuje. Význam lokality pro hnízdění v průběhu let však postupně poklesl, některé druhy vymizely, u jiných se početnost významně snížila. Pro zimování hus polních a běločelých, orlů mořských či morčáků malých však zůstává význam Střední nádrže stále na stejné vysoké úrovni. 🐦

Foto: P. Macháček

Kolpík bílý hnízdil na Střední nádrži v letech 1984–1988.

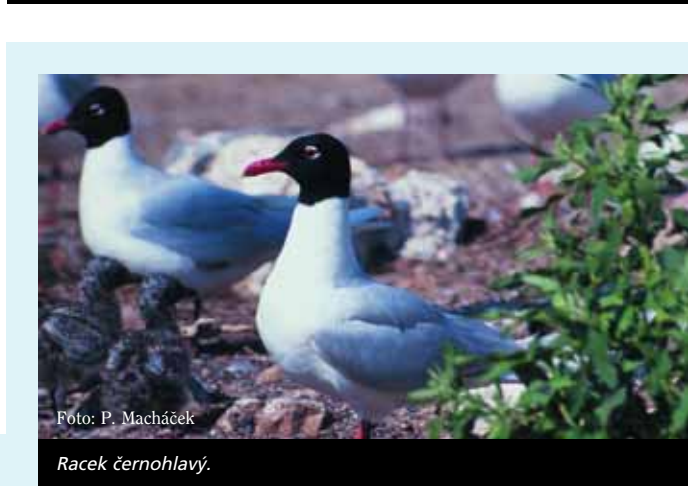

Foto: P. Macháček

Racek černohlavý.

řada z nich ale táhne dále na jih na Pyrenejský poloostrov. Díky intenzivnímu sledování velkých hejn bylo také prokázáno, že raci černohlaví se často vyskytují (pravidelně zde nocují) v až tisícových hejnech daleko na moři, do vnitrozemí létají velmi často do olivových sadů na olivy. Mnoho našich ptáků se k nám ale nevrací a zůstává hnízdit v západní Evropě – úspěšně takto „zásobujeme“ např. obří kolonii u Antverp. Poměrně kuriózní případ nastal v případě dvou mláďat, z nichž prvé bylo vyvedeno v roce 1998 na jižním Slovensku, druhé potom na Střední nádrži VDNM v témže roce. Tito dva ptáci spolu zahnízdili v roce 2000 na hranicích Německa a Francie (blíže viz článek „Federace opět pospolu“ – Ptáci svět 2000 (3): 5). Doufejme, že racek černohlavý u nás zůstane trvale hnízdicím ptákem, a že se o něm dozvíme ještě spoustu dalších zajímavostí. | Josef Chytil, Petr Macháček 🐦

Foto: K. Poprach

Značení barevnými odečítacími kroužky přineslo nové poznatky o migraci racka černohlavého.

Strakapoudi nebo duby?

Jedním z kritériových druhů Ptačí oblasti Třeboňsko je strakapoud prostřední. Zdá se, že v posledních letech tento dříve vzácný druh šplhavce, vázaný výskytem na starší listnaté (především dubové) porosty, všeobecně přibývá.

I na Třeboňsku se tento trend projevil a se strakapoudy je možné se na rybníčních hrázích setkat celkem běžně. Jejich početnost se ale vzhledem ke skrytému způsobu života v hnízdní době a časnému a krátkému období hlasové aktivity poměrně obtížně zjišťuje. Výsledky loňského monitoringu, věnovaného tomuto druhu, nás ale více než překvapily – strakapoud prostřední je opravdu hojným obyvatelům třeboňských hrází a alejí a na některých lokalitách bezkonkurenčně nejhojnějším druhem šplhavce.

Celková početnost druhu na Třeboňsku tak zřejmě bude vyšší než původně odhadovaných 90–110 párů pro celou oblast. Samozřejmě, že mezi členy monitorovacího týmu zavládla z tohoto výsledku radost – pozitivní zjištění je (nejen v ornitologii) vždy ceněno více než negativní. Člověk je ale tvor zvědavý a snaží se každé podivnosti přijít na kloub. Proč se tedy dříve „vzácný“ strakapoud stal najednou relativně „hojným“?

Pokud se na výsledky podíváme podrobněji, je zjevné, že početnost není vysoká všude – v případě některých hrází se zdá, že se početnost oproti stavu před 20–30 lety nezměnila. Vše nasvědčuje tomu, že zásadní příčinou je

Foto: V. Bartuška

zdravotní stav dubů na hrázích. Strakapoud dosahuje vysoké početnosti na lokalitách, kde je vysoké procento stromů ve špatném zdravotním stavu. Jde zejména o důsledek houbové choroby tracheomykózy, která napadá cévní systém stromů a jež zhruba už 20 let duby likviduje. Např. na hrázi Nové řeky, kde se navíc hojně vyskytují stejně postižené olše, bylo při sčítání v polovině března 2007 na úseku 6,5 km zjištěno 17 teritoriálních samců. Naopak na stejně dlouhém úseku na hrázích Nadějské rybníční soustavy, kde jsou porosty tvořeny mladšími duby v relativně dobrém zdravotním stavu, je početnost strakapoudů ani ne poloviční (zjištěno 6 samců).

Sledování strakapoudů sbírajících potravu ukazují, že ptáci preferují především nemocné stromy s prosychajícími větvemi, tedy ne zcela mrtvé. Pochopitelně, že na základě těchto

kusů zjištění nelze činit závěry. Ve hře mohou být i jiné faktory včetně změny klimatu. Pokud ale skutečně existuje přímá souvislost mezi početností strakapoudů prostředních a zdravotním stavem dubů na hrázích, dochází k trochu paradoxní situaci. Dotaženo ad absurdum – jak by asi znělo managementové opatření, spočívající v infikování (státem chráněných) dubů a olší tracheomykózou za účelem vytvoření vhodného biotopu pro strakapoudy?

Situace se strakapoudem na hrázích ukazuje na relativitu pojmů vzácnost a hojnost a také na to, že změny početnosti (ať pozitivní či negativní) bývají často odrazem jiných (v tomto případě negativních) změn v ekosystému. Ač ornitolog, přece jen bych si přál, aby strakapoudů zase trochu ubylo. Třeboňské rybníční hráze bez věkových dubů by si člověk asi jen stěží dokázal představit... | *Jaroslav Cepák*

Foto: Š. Pochová

Nové ptačí druhy v IBA Křivoklátsko

Významné ptačí území Křivoklátsko se rozkládá na území stejnojmenné CHKO zahrnující meandry Berounky a hluboká údolí jejích přítoků, druhově bohaté lesy, otevřené stepi a zemědělsky obhospodařované okolí nemnoha lidských sídel. Dá se říci, že alespoň třetina území je doposud tvořena cennými biotopy, především staršími listnatými porosty. Zájmovými druhy jsou tedy logicky především lesní ptáci. Od roku 1998 působí na území Patronátní skupina IBA, která se letos transformovala do občanského sdružení ROS Fénix (ROS – Rakovnický ornitologický spolek). Úlohou skupiny v posledních třech letech, kromě aktivit pro veřejnost a spolupráce se státními subjekty (Lesy ČR – vyvěšování budek, značení doupných buků, Správa CHKO – inventarizace chráněných území aj.), bylo především zpřesňování počtů zájmových druhů a sledování jejich populačních trendů a ohrožení. Během tohoto monitoringu byl kupodivu

zjištěn i výskyt druhů v minulosti se v oblasti nevyskytujících, případně návrat druhů již dříve vymizelých.

V roce 2007 se podařilo po 13 letech prokázat hnízdní výskyt a následně i hnízdění dudka chocholatého v oblasti Slabecka, a to hned na více lokalitách zároveň, letos se situace k naší velké spokojenosti opakovala. Tento druh si vybírá v oblasti teplejší biotopy starších sadů s loukami a pastvou v okolí.

Podobně se v posledních letech objevuje častěji strnad luční a luňák červený, první po desítkách let absence, druhý „jen“ po několikaleté odmlce. K naší velké radosti jsme oslavili i vůbec první doložené hnízdění sovy pálené na Křivoklátsku v 3. tisíciletí. Jako noví zimní hosté se na toku Berounky objevily volavka bílá, potápka roháč a kachnička mandarinská.

Na zbečenských loukách nás překvapil pro Křivoklátsko zcela nový druh bramborníček černohlavý a v mokřadech u Rakovníka i sameček hýla rudého. Letos také poprvé za 30 let bylo doloženo hnízdění luňáka hnědého. Uprostřed léta jsme tu pak napočítali až 20 lovičích ptáků, z nichž velká část byla toho-ročních. Ukáže až další vývoj a hlubší analýza, zda uvedená překvapení má na svědomí změna klimatu, zlepšení místní potravní a biotopové nabídky nebo šíření daného druhu v rámci celé republiky nebo areálu. Nicméně i tyto pozitivní zprávy od „Berounky“ jsou vyváženy těmi negativními – pokračuje devastace lesních porostů i v I. zóně CHKO, silný turistický ruch není dostatečně usměrňován, narůstá automobilová doprava, celá oblast je silně zatížena hlukem letecké dopravy, znečištění vodních toků se nelepšilo...

Křivoklátská opeření ještě svůj boj zdaleka nevyhráli, nadále potřebují pomoc nás lidí. | *Milan Tichai*

Ptáci nad propastí

zajímavosti z ptačí říše

Během posledních třiceti let zmizelo ze zemského povrchu již 21 ptačích druhů, přestože přirozený úbytek by měl být jeden druh za století. Na samém okraji vyhubnutí balancuje 190 druhů – tedy 2 % všech ptačích druhů světa. Bez okamžité pomoci některé z nich nepřežijí příštích deset let. V Červeném seznamu Světového svazu ochrany přírody (IUCN) těmto druhům patří nezáviděníhodné místo v nejvyšší kategorii „kriticky ohrožený druh“. Nalezneme je po celém světě, nejvíce v Brazílii (25 druhů), USA (17; především na Havaii) a v Indonésii (16). Téměř dvě třetiny ohrožených druhů se vyskytují pouze na území jednoho státu, některé tažné druhy či druhy s větším areálem rozšíření se však vyskytují ve více zemích a jejich ochrana vyžaduje intenzivní mezinárodní spolupráci.

**Preventing Extinctions:
Saving the world's
most threatened birds**

U 125 kriticky ohrožených druhů velikost populace klesá, u devíti je stabilní a u jedenácti druhů se dokonce zvyšuje díky intenzivní ochranářské péči. A které druhy jsou ty úplně nejvzácnější? Těžko říci, vzácné druhy se nesnadno hledají a přesně je spočítat je mnohdy velice obtížné. Podle oficiálních údajů však patří mezi nejvzácnější pravděpodobně následující druhy: lejskovec modrý z Indonésie (19–135 jedinců), majna Rotschildova z ostrova Bali v Indonésii (24), amazoňan portorický z Portorika (30–35), písila černá z Nového Zélandu (34) či zoborožec sulský z Filipín (40).

To jsou ovšem druhy, u nichž je populační velikost známa. Dalších 45 druhů je potřeba nejprve nalézt, zjistit stávající velikost populace a současné rozšíření, detailně popsat příčiny ohrožení a naplánovat potřebná ochranářská opatření. Bohužel 15 z nich již mnoho let v přírodě nikdo nezaznamenal, a je tedy možné, že již vyhynuly. Přesto ještě zbývá naděje, že další průzkumy přinesou důkazy o žijících jedincích. Že se takové zázraky dějí, potvrzuje například loňské znovuoživení tichomořského buřňáka šalamounského, druhu, o kterém existovaly pouze dva záznamy z 20. let minulého století.

Foto: H. Shirihai

Populační velikost, umístění hnízdních kolonií a celkové rozšíření buřňáka šalamounského zůstávají neznámé. Že tento druh v přírodě stále přežívá, dokazují jen fotografie, na kterých jsou zachycena i vyvedená mláďata.

Kriticky ohrožené druhy musí čelit široké škále příčin ohrožení, téměř vždy způsobených člověkem. Nejhorší se na nich podepisuje země-

Foto: Andy & Gill Swash (WorldWildlifeImages.com)

dělství, invaze nepůvodních druhů, především savců, z nichž nejhorší jsou kočky a krysy, ale i rostlin a chorob, těžba dřeva a přímé pronásledování (lov či odchyt).

Jako by široká paleta ohrožujících faktorů nestačila, přidává se další mocný nepřítel, kterým jsou klimatické změny a jejich doprovodné jevy, jako jsou změny areálu rozšíření, ztráta prostředí způsobená stoupající hladinou moře, která postihuje především druhy obývající oceánské ostrovy, ničivé tropické bouře a hurikány, které často ničí křehké lesní biotopy, záplavy, či naopak dlouhá sucha.

Co nejvzácnější ptáky světa ohrožuje, tedy víme. Je však možné jim také pomoci? Zdá se, že alespoň v některých případech ano. Vždyť za posledních deset let by vyhynulo 16 druhů ptáků, nebýt cílených ochranářských programů. A 18 ptačích druhů si během posledních dvaceti let dokonce tak „polepšilo“, že mohly být přeřazeny do nižší kategorie „ohrožený druh“. Mezi nejdůležitější opatření patří důsledná ochrana významných ptačích území, vymezených pro jednotlivé druhy, doprovázená cílenými informačními kampaněmi a vzděláváním veřejnosti. Účinné je také odstraňování nepůvodních druhů, ochrana a obnova poškozených biotopů a v některých případech i dobře naplánovaná reintrodukce. Mezi velmi specifická opatření patří okamžitý zákaz používání veterinár-

ního léku Diclofenac, devastujícího populace supů, či plošné zavedení opatření omezujících úhyn albatrosů a buřňáků při komerčním rybolovu (viz např. *Ptačí svět* 1/2007).

Ve snaze zabránit dalším nenahraditelným ztrátám zahájila organizace BirdLife International v loňském roce „**Program pro předcházení vyhynutí**“ (the Preventing Extinction Programme). Program se zabývá všemi 190 kriticky ohroženými druhy ptáků, pro které jednotlivě ustanovuje tzv. strážce druhu (Species Guardians), což jsou organizace či jednotlivci zajišťující přesně určená ochranářská opatření. Ovšem zabránit vyhynutí není levná záležitost, proto je pro každý druh hledán také tzv. podporovatel druhu (Species Champion) – tedy

Kriticky ohrožený ara kobaltový je podobně jako jiné druhy papoušků odchytáván pro chov v zajetí. Vyskytuje se pouze v severovýchodní Brazílii, kde zbývá asi 700 jedinců.

Jde o vítěznou fotografii projektu „Ročenka vzácných ptáků“ (Rare Birds Yearbook), který pomáhá chránit kriticky ohrožené druhy. Z každé prodané knihy jsou 4 libry věnovány „Programu pro předcházení vyhynutí“.

Ročenka 2009 je k dostání za přibližně 19 liber od listopadu na

<http://www.rarebirdyearbook.com/>.

organizace či jednotlivci, kteří po dobu nejméně tří let financují práci jednotlivých strážců druhů. Mezi tyto podporovatele patří např. Sir David Attenborough, nakladatelství NHBS, britská Královská společnost na ochranu ptáků (RSPB), těžařská společnost Rio Tinto, časopis World Birdwatch či Swarovski optik.

| Podle BirdLife International zpracovala
Lucie Hošková

Foto: R. Doležal

Pouhých 210 jedinců čítá známá populace ibise skalního, omezená na dvě kolonie v Maroku a v Sýrii. Pro zachování druhu je kromě intenzivní ochrany nutné zjistit, kudy ptáci táhnou, a co je na jejich cestě ohrožuje. Tomu má napomoci projekt sledování syrských ptáků pomocí satelitních vysílačů, jehož klíčovou postavou je český ornitolog Lubomír Peške.

Jak správně přikrmovat ptáky

Alena a Petr Klvaňovi

Listí už dávno zežloutlo, dny se krátí a noční teploty občas klesající pod bod mrazu nás nenechávají na pochybách, že zima je za dveřmi. To je pro mnohé z nás podnětem k vytažení krmítka ze sklepa. Krmíme ale ptáky správně? A je to vůbec vhodné?

Foto: J. Veber

(naturphotogallery.com)

Návštěvníky visících krmítek nemusí být pouze druhy, které se při sběru potravy běžně zavěšují. Šplhání po lojových koulích od sýkorek odkoukali např. vrabci.

Krmit, či nekrmit?

V zimě nastávají v našich zeměpisných šířkách podmínky, které značně ztěžují přežití stálých druhů. Dlouhodobě nízké teploty zvyšují nároky na termoregulaci. Čím je ptačí tělo menší, tím rychleji ztrácí teplo, a proto potřebuje více energie, aby dokázalo udržet stálou teplotu. Získávání potravy navíc komplikuje sněhová pokrývka, zmrzlá půda a krátká délka dne, během něhož ji mohou ptáci shánět. Pro přežití dlouhé a mrazivé noci je nutné vytvořit si dostatečné tukové zásoby. Není to však věc jednoduchá. Aby získaly dostatek potravy, musí např. modřinky jejímu shánění věnovat 85 % dne a takový kos musí nasbírat dvakrát tolik bobulí, kolik sám váží.

Foto: N. Blake (rsps-images.com)

V zahraničí jsou běžné závěsné plastové tuby, dostupné v poslední době i u nás. Pestrou společnost na těchto krmítkách tvoří především ptáci sbírající potravu na větvičkách a spodní straně listů, jako jsou sýkory nebo čičky. Navštěvují je také brhlíci a strakapoudi, kteří se obratně pohybují po kmenech stromů.

Je to už několik století, co nás lidi napadlo, že bychom mohli ptáky v těžkých časech podpořit. Velký rozmach přikrmování se datuje od 19. století a např. ve Velké Británii dnes přikrmuje 75 % domácností, často po celý rok. Takto rozšířený zdroj potravy již získává na významnosti a může nejen zvyšovat pravděpodobnost přežití přezimujících populací, ale také ovlivňovat průběh hnízdění. Pravidelně přikrmování ptáci hnízdí dříve a mají vyšší hnízdní úspěšnost. Právě tato zjištění vyvolávají otázky, jaké následky mohou mít umělé zásahy do životního cyklu ptáků v delší časové perspektivě, a je-li vůbec na místě, abychom ptáky přikrmovali.

Domníváme se, že pokud se budeme držet několika zásad, můžeme našim ptákům přikrmováním významně pomoci. Doporučujeme však krmit pouze od listopadu do konce března, po zbytek roku si ptáci potravu snadno najdou sami. Musíme mít také na paměti, že umístěním krmítka na svou zahradu na sebe bereme velkou zodpovědnost. Ptáci tvoří tukové zásoby především v druhé části dne. Při rozhodování, kde se před nocí nakrmit, počítají pravděpodobně také s naším krmítkem, a pokud v něm bude potrava chybět, může být již pozdě shánět ji někde jinde. Pokud se tedy rozhodneme ptáky přikrmovat, měli bychom to dělat pravidelně a poskytovat stále přibližně stejné množství potravy.

Kam s krmítkem?

Jak má krmítko vypadat, ukazují obrázky. Kam ho ale umístit? Můžeme jej buď zavěsit, nebo připevnit na stabilní podstavec, vysoký alespoň 1,5 m. Vždy by mělo stát na otevřeném, dobře přehledném místě, vzdáleném alespoň 2 m od keřů či stromů, aby nebylo snadno dostupné predátorům. Umístíme-li krmítko na strom, zavěsíme ho raději na větev než na kmen stromu. Krmítko také nikdy nedáváme do blízkosti nechráněné skleněné plochy, do které by mohli ptáci narazit. Vždy pamatujeme na to, aby krmné místo zůstávalo v čistotě. Pravidelně odstraňujeme ptačí trus, slupky semínek a případné kazící se zbytky.

Co do krmítka patří a co ne

Nejběžnějším krmivem jsou směsi olejnatých semen (slunečnice, mák, proso, lněné a konopné semeno, řepka), lákající především zrnožravé ptáky. Výhodně je nakoupíme např. v zahradnictví, ale slunečnici si lehce vypěstujeme i na vlastní zahradě či balkóně. Ptákům pak můžeme nabídnout celá plodenství a sledovat, jak jednotlivá semínka dobývají. Nabídku můžeme zpestřit nasekanými vlašskými či lískovými ořechy. Drozdovitým ptákům předkládáme různé druhy

Foto: Z. Vermouzek

K výrobě tukových směsí můžeme použít řadu přísad a plnit jimi nejružnější „nosiče“, jako je polovina kokosového ořechu, obrácený květináč, sítky, dřevěné špalvy či šišky.

Šišková pochoutka

Borové šišky mají tvar, který přímo volá po tom, abyste ho využili! Až půjdete příště na procházku, najdete ty největší borové šišky a ukuchte ptákům jednoduchou a rychlou pochoutku.

Potřebujete: ➤ 4 a půl hrnku loje nebo ztuženého rostlinného tuku ➤ 1 hrnek tvrdého rozdrobeného pečiva (nejlépe celozrnného) ➤ půl hrnku vyloupaných slunečnicových semínek ➤ čtvrt hrnku prosa ➤ čtvrt hrnku rozinek (nebo např. nadrobno pokrájených kríží) ➤ velké plně otevřené borové šišky

Jak na to: ➤ Na pánvi, případně v kastrálku nechte rozpustit tuk. Pak jej odložte stranou, aby trochu zchladl. Mezitím v míse dobře promíchejte zbylé přísady (kromě šisek). ➤ Jakmile tuk začne tuhnout, vmíchejte ho postupně do směsi přísad. ➤ A teď šišky! Směs vtírejte mezi otevřené šiškové plátky, a když jsou plné až po okraj, rozveste je po zahradě a těšte se na strážníky.

bobulovin (jeřabiny, šípky, plody hlohu či bezu černého), ale i jablka (celé plody i pokrájené sušené kríží) nebo rozinky. Bobuloviny můžeme nasbírat při podzimní procházce a doma je zmrazit či naopak usušit, pak je před podáním znovu namočíme. V tomto výčtu nesmíme zapomenout na tradiční lůj, vždyť sýkorkám ho před okno věšely už naše babičky. Lůj neboli živočišný tuk získáme nejčastěji hovězí, ale i skopový, použitelný je také tuk králíci. Naopak vepřové sádlo ptáci dobře nepřijímají. Využijeme i rostlinné oleje ve formě tzv. ztužených pokrmych

Foto: N. Blake (rsps-images.com)

Nejrozšířenějším způsobem přikrmování jsou zřejmě klasická dřevěná krmítka. Základna má být dostatečně prostorná, aby se na ní ptáci netisnili. Výhodou je stříška chránící potravu před vlhkostí a zvýšený okraj zabraňující vypadávání krmiva a jeho rozfoukání větrem. V rozích krmítka ponecháme mezery pro odtok vody.

Foto: Z. Vermouzek

Samosypná krmítka jsou díky velké zásobě potravy vhodná do míst, která nenavštěvujeme každý den, např. zahrady u chalup. Pokud vyrobíme krmítko dostatečně velké, vydrží potrava i několik týdnů a přitom bude v suchu a chráněná před větrem. Automatické dávkování zajišťuje prkénko či deska z průhledného plastu, šikmo postavená na vyčnívajících vrutech asi 2 cm nad základnou a nahoře opřená o lištu.

Lahůdka pro strakapoudy

Tak tohle je osvědčená klasika! Snad žádné jiné pozorování na krmítku se nevyrovná zážitku, kdy vám na něj přiletí strakapoud. Míhání černé a bílé s červenými záblesky, to je nádhera. A není lepší cesty, jak tyhle krásavce přilákat, než pomocí dobrotami prošívaného špalíčku.

Potřebujete: dřevěné špalíky (ze silné větve či tenčího kmínku) max. 60 cm dlouhé ➤ lůž

Jak na to: ➤ Do špalíku vyvrtejte přibližně osm děr o průměru kolem 2,5 cm a asi 4 cm hluboké. ➤ Díry napěchujte lojem i s případnými zbytky masa a špalíky rozvěste. ➤ Lůž můžete také nejprve rozpustit v rendlíku a po zchladnutí díry plnit vzniklou měkkou směsí.

Foto: N. Blake (rspb-images.com)

Lepším řešením než zásyp je zemní krmítko. Pro snadnou údržbu je výhodná vnitřní odnímatelná část (jakýsi tác), který můžeme snadno vyčistit. Oblíbí si ho např. koší, drozdí nebo pěvušky.

tuků bílé barvy (nikoliv margaríny!), které jsou lépe stravitelné, obsahují méně nasycených mastných kyselin a více vitamínů.

Chceme-li krmit kuchyňskými zbytky, musíme pečlivě vybírat, abychom ptákům neublížili! Vyvarujeme se slaných, kořeněných, uzených a plesnivějících či jinak zkažených potravin včetně přepáleného tuku. Neuvařená rýže, sušený kokos, chléb a těstoviny v trávicím traktu ptáků nabobtnají a můžou vést až k úhynu! Z našeho jídelníčku můžeme ptákům nabídnout např. ovesné vločky, strouhanou mrkev, nesolené pečivo, tvaroh či

tvrdý sýr, kousky masa nebo vařených brambor a rýži, ale pouze nebyla-li vařena s kořením. Řadu ptáků také potěší odřezky ze slaniny či masa nakrájené na drobné kousky. Máme-li chuť si s přípravou krmení více pohrát, máme k dispozici celou kuchařku receptů (viz Literatura).

Zimní přikrmování představuje nejen pomocnou ruku podanou ptákům z naší strany, ale i my na oplátku získáváme. Přináší nám dnes tak vzácný blízký kontakt s přírodou, umožňuje nám pozorováním pronikat do tajů ptačího chování a leckdy teprve na krmítku spatříme druh, o kterém jsme ani netušili, že může zavítat do naší zahrady. ☼

Jak vyrobit samosypné krmítko

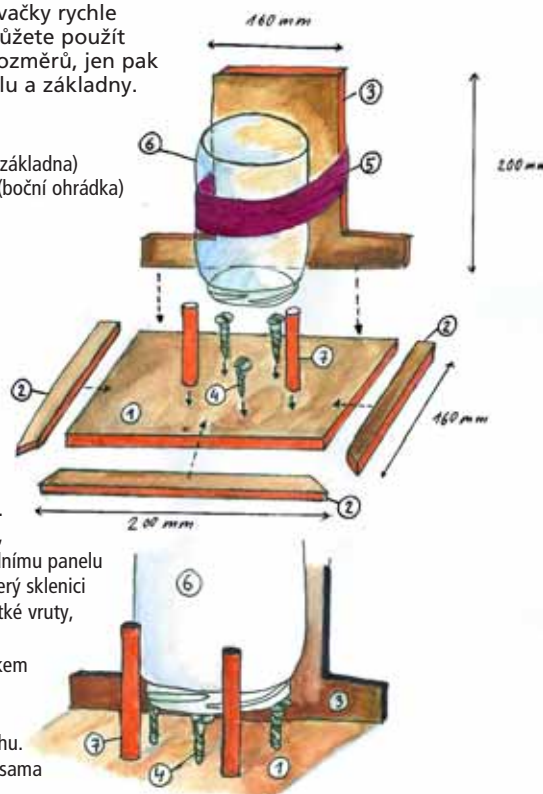
Pomocí skleněné püllitrové zavařovačky rychle zhotovíte jednoduchý násypník. Můžete použít i sklenice či plastové lahve jiných rozměrů, jen pak přizpůsobíte velikost zadního panelu a základny.

Potřebujete:

- 1 – dřevěné prkénko o síle kolem 25 mm (základna)
- 2 – dřevěné hranolky vysoké min. 20 mm (boční ohrádka)
- 3 – zadní panel z překližky
- 4 – vruty
- 5 – popruh
- 6 – zavařovací sklenice o objemu 0,5 l
- 7 – dřevěné kolíky vysoké asi 80 mm

Jak na to:

- Zadní panel připevníte pomocí vrutů (nejlépe nerezavějících) kolmo k základně.
- Boční hranoly přitlučte hřebíky, aby vytvořily ohrádku. V rozích však nechte vždy malý otvor pro odtok vody.
- Vyvrtejte do základny otvory pro kolíky, které budou držet zavařovačku, a k zadnímu panelu připevníte pomocí hřebíčků popruh, který sklenici bude jistit. Nakonec zašroubujte tři krátké vruty, na kterých bude sklenice stát.
- Sklenici naplňte krméním, uzavřete víčkem nebo přiklopte kusem tvrdého papíru (např. pivním táckem), obrácenou ji postavte na vruty a upevněte do popruhu. Nakonec uvolněte hrdlo, potrava bude sama postupně vypadávat.

Mezeru mezi okrajem sklenice a základnou můžete přizpůsobovat pomocí vrutů, a kontrolovat tak množství vysypávající se potravy. Samosypné krmítko lze zavěsit na strom či položit na zem. Můžeme je překrýt klíčkou z pletiva s velkými oky, abychom dali šanci drobnějším druhům před většími a agresivnějšími a zároveň ptáky chránili před predátory.

Foto: N. Blake (rspb-images.com)

Zavěsíme-li předchozí typ několik centimetrů nad zemí, poskytneme příležitost klidně se nakrmit plašším druhům ptáků, jako jsou pěnkavy, jílavci, stehlíci či hýlové, kteří si netroufají krmit se společně s drozdovitými ptáky.

Foto: T. Bělka

Abychom přilákali co nejvíce druhů, myslíme i na ty, které se rády krmí na zemi, jako je tento zvonek zelený. Nejjednodušším způsobem jejich přikrmování je pohodit pár hrstí semínek na přehledném místě. Nevýhodou je, že na zásyp prší a sněží. Řešením může být šikmá stříška. I pak ale na jaře zůstávají v trávníku stopy.

Literatura

V češtině dosud nevyšla specializovaná literatura, v knihovně ČSO si však můžete půjčit tituly, ze kterých jsme čerpali i v tomto článku.

Burton, Robert (2003): Birdfeeder guide. Dorling Kindersley London. Ve spolupráci s RSPB.

Golley, Mark (2006): Cooking for birds. Fun recipes to entice birds to your garden. New Holland London.

Fotografování ptáků v jejich přirozeném prostředí je činnost, která mě fascinuje už roky. Při pořizování snímků vždy usiluji o to, aby výsledná fotografie byla víc než jen ornitologickým dokumentem – přeji si, aby dokázala zaujmout i čistě esteticky. Toto kritérium, spolu s důrazem na maximální technickou úroveň, se snažím upřednostňovat před ostatními hledisky.

I když je bezesporu uspokojující vyfotografovat vzácný druh, raději pracuji s druhy v dané oblasti běžnými. Většina snímků byla také pořízena v blízkém okolí mého bydliště.

Když odcházím z domova s cílem vyfotografovat konkrétní druh, mám již určitou představu o tom, jak by měl výsledný snímek vypadat, a v terénu se pak této své představě snažím co nejvíce přiblížit. Samozřejmě realita bývá někdy poněkud odlišná, což je to, co činí v mých očích fotografii ptáků nevyzpytatelnou a obtížnou. Někdy se dokáže změnit i ve frustrující zážitek.

Přestože fotografuji velmi rád všechny druhy, snad v největší oblibě mám bahňáky. Při pořizování snímků právě této skupiny jsem zažil ty nejkrásnější okamžiky, které mi fotografování ptáků poskytl.

Používám digitální fotoaparáty a objektivy Canon.

Foto: S. Tranter (rsps-images.com)

Zpěv cvrčilký zelené obsahuje i složky pro naše ucho neslyšitelné.

Hlasové a zvukové projevy ptáků (1. díl)

Pavel Pelz

Jméno Ing. Pavla Pelze mají ornitologové u nás i v zahraničí nerozlučně spojeno s ptačími hlasy a jejich nahráváním, kterému se věnuje již přes půl století. Pro plné porozumění „řeči ptáků“ je ale třeba znát i trochu teorie, které se nám nyní dostává z pera autora z nejpovolnějších.

Hlas ptáků má řadu funkcí, které hrají podstatnou roli v jejich životě. Hlasové ústrojí, *syrinx*, je součástí dýchací soustavy (obr. 1). Vdechovaný vzduch je veden průdušnicí přes syrinx. Zde se rozvětčuje do dvou průdušek, které pokračují do plic. V místě rozvětvení je syrinx vlastně dvojitým generátorem zvuků, každá polovina hlasového aparátu může pracovat samostatně. Hlasové ústrojí, zvláště

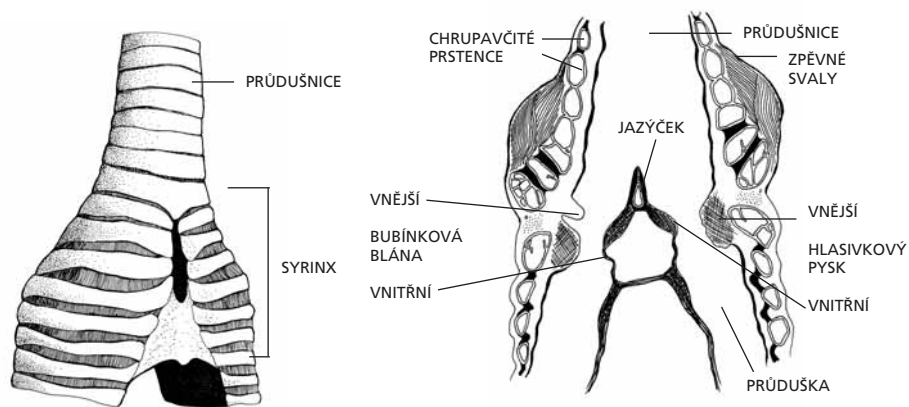
ření složitějších hlasů se podílí několik vibračních mechanismů a rezonančních oblastí.

Zvuková komunikace ptáků není však pouze vokálního původu, generovaná hlasovým ústrojím, některé druhy používají i zvuků instrumentálních (mechanického původu). Příkladem jsou klapání zobáků u sov a čápů, tleskání křídel u kalouse ušatého a pustovky, bubnování datlí na rezonující části

velký význam pro druhově specifické chování zvířat a používají se i pro studia systematická a vývojová. Bioakustika používá objektivních metod vyhodnocování akustických záznamů. Speciální elektroakustické přístroje dnes většinou nahradily počítače se speciálními programy, díky čemuž je analýza zvuku dostupná mnohem širšímu okruhu zájemců i z řad amatérů.

Z přístrojového záznamu akustického signálu můžeme sejmout informace ve formě elektrického napětí, které je úměrné akustickému tlaku zvuku. Takovýto převod (vzorkování) je také základem digitálního záznamu zvuku. Moderní metody spektrální analýzy hlasů odhalily fyzikální povahu a strukturu jednotlivých zvukových elementů. Proto i bioakustika pro popis zvuků používá fyzikálních a technických kategorií. Spektrální analýza odhalila složení elementů ptačích hlasů z harmonických kmitů, majících různou a proměnlivou intenzitu.

Pro popis a zobrazení zvukových signálů používáme různé grafické metody. Jsou to zejména časové průběhy znázorněné oscilogramy a sonogramy, dále spektrogramy a rytmogramy (obr. 2). Nejjednodušším signálem je čistý harmonický kmit, jehož obrazem je goniometrická křivka sinusoida. Ten je však ve zvuku velmi vzácný. Reálný zvuk je vždy složen z několika složek i s vyššími kmitočty, tzv. harmonickými složkami (obr. 3). Základní kmitočet, běžně nejnižší, vnímáme jako výšku tónu a vyšší harmonické vytvářejí barvu zvuku. Takový zvuk nazýváme diskretním spektrem. Termínem spojitě spektrum naopak označujeme neharmonické složky, jako jsou různé mechanické zvuky, šumy, syčení a hluk. Ptačí hlasy bývají složeny jak z diskretního, tak ze spojitěho spektra.

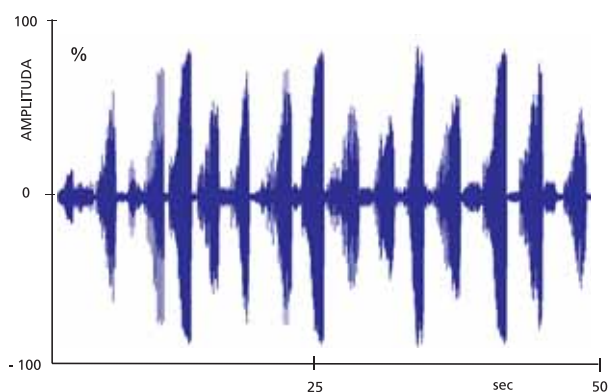
Obr. 1 – Syrinx – hlasové ústrojí ptáků.

Kresba M. Hrazdírová

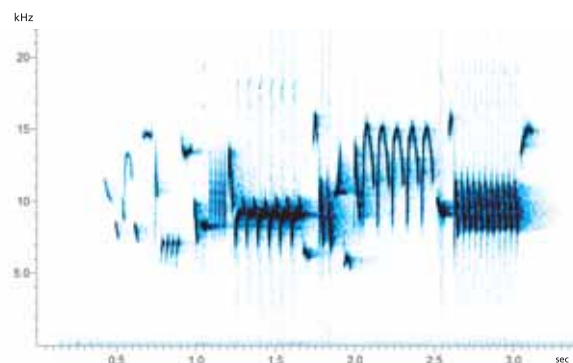
pevců, je různé stavby a tomu odpovídá také velká škála zvuků, které ptáci vydávají. Hlasy jsou vyvolány chvěním blanité hlasivky a bubínkových blan, ovládaných soustavou zpěvních svalů. Spektrogramy hlasových záznamů ukazují, že někteří ptáci mohou vydávat i několik tónů současně. Na vytvo-

stomů nebo na plech a mekavý zvuk bekasiny otavání, způsobený vibrací okrajových ocasních per při střemhlavém letu. Některé druhy jsou téměř němé; tak čáp bílý vydává pouze syčivé a kňouravé zvuky.

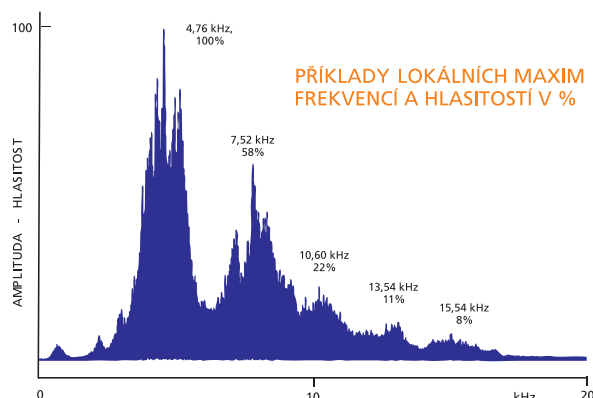
Hlasové a zvukové projevy živočichů studuje zvláštní vědní obor – bioakustika. Hlasy mají

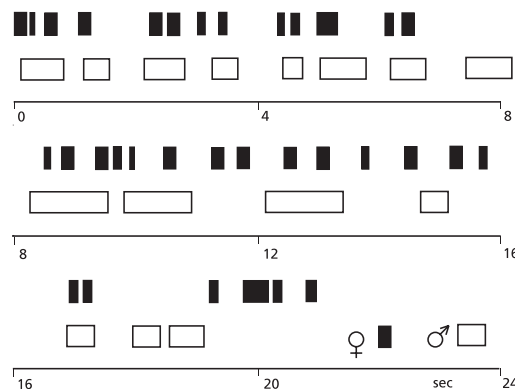
a) oscilogram – skřivan lesní

b) sonogram – střízlík obecný

c) spektrogram – slavík tmavý

d) rytmogram – varování páru husic rezavých

Obr. 2 – Různé způsoby grafického znázornění zvuku:

oscilogram (a) zobrazuje celkovou hlasitost v závislosti na čase; sonogram (b) zobrazuje intenzitu zvuku různých frekvencí v závislosti na čase; spektrogram (c) zobrazuje hlasitost jednotlivých částí zvukového spektra v jednom okamžiku; rytmogram (d) schematicky znázorňuje dobu trvání hlasových projevů.

Moderní přístroje umožnily zjistit, že ptáci jsou schopni vydávat i 300 až 400 zvuků za sekundu. Tuto rychlou kadenci není schopno lidské ucho postřehnout, ale ptáci ji dobře rozeznávají. Rozlišovací schopnost ptačího sluchu je totiž asi 20x lepší než u člověka. Analýza dále ukázala, že ptačí hlasy vykazují i formantové

vat svůj zpěv do nižších nebo i vyšších tónů. Šířka spektra dosahuje několika oktáv. Tak u červenky obecné je šířka frekvenčního spektra 2 až 12 kHz, tj. 6 oktáv, u budníčka většího 1,5 až 8,7 kHz, tj. 5,8 oktáv.

Délka jednotlivých signálů se velmi různí. Od volání v délce 0,01 až 0,5 sekund po zpěv

dvou zvuků. Řídce se vyskytují signály složitější, složené až z pěti elementů. Zpěv pak obsahuje stejné úseky a zvláště dlouhé pomlky, např. u drozdovitých ptáků. Naopak u některých pěnkavovitých, jako u zvonohlíka zahradního, je zpěv přednášen spojitě s minimálními pomlkami mezi jednotlivými elementy. Jiné druhy ptáků se vyznačují zpěvem majícím ustálené zřetelné schéma v délce několika sekund.

Pro pěvce je charakteristické, že jejich zpěv je většinou představován různými složitými motivy a je sestaven z elementů lišících se délkou, časovým průběhem, hlasitostí, frekvenční charakteristikou i funkčním významem. Charakteristika zvuků produkovaných ptáky jiných řádů je zcela odlišná. Ve většině případů jsou to zvuky sestávající z jednoho nebo dvou elementů, zdůrazněných délkou nebo rytmem (např. křepelka, někteří bahňáci, holubi).

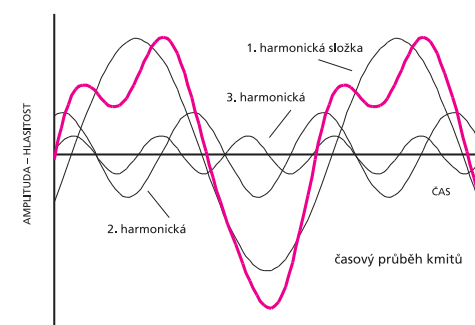
Moderní programy umožňují provádět základní analýzy zvuků i na stolním počítači. K vyzkoušení lze doporučit například program Raven, jehož základní verze je zdarma (<http://www.birds.cornell.edu/brp/raven/Raven.html>).

oblasti, podobně jako u člověka. Zvukový aparát ptáků obsahuje různé rezonanční prostory, které zesilují jen určitá pásma frekvencí z celého rozsahu vydávaných kmitočtů. Tato zesílená kmitočtová pásma označujeme jako formanty. Formanty se mohou u jednotlivých jedinců stejného druhu lišit a mohou sloužit jako rozlišovací charakteristika.

Kmitočet hlasů ptáků leží v mezích naší slyšitelnosti, tj. cca od 20 Hz do 20 kHz. Základní spektrum se pohybuje zpravidla do 12 až 13 kHz, ale vyšší harmonické mohou dosahovat i do 45 až 50 kHz. Mnoho ultrazvukových složek (tedy nad 20 kHz) bylo objeveno ve zpěvu červenky obecné, cvrčilký zelené, strnada lučního, méně již u rákosníka obecného, pěnice hnědokřídle a zvonka zeleného. Pozoruhodné je, že ptáci jsou schopni transpono-

v délce několika sekund až minut. Nejdelší zpěv mají imitátoři, kteří svůj zpěv doplňují napodobenými cizími zvuky. Mezi nejznámější imitátory patří špaček, fuhýk obecný, rákosník zpěvný a sedmihlásek. Hlasy jiných ptáků do svého zpěvu ale vlétají např. i červenka, slavík modráček, bramborníček, rehek zahradní, chocholouš, pěnice černošedá. Velmi dlouhý zpěv, obsahující řadu pomlky a dlouhé vnitřní intervaly, má např. kos černý a drozd zpěvný. Např. u cvrčilek dosahuje délka zpěvu i několika minut. Zajímavý je také údaj o úhrnné délce zpěvu za 24 hodin. U rákosníka zpěvného bylo zjištěno, že za jeden den zpíval 9 hod. a 10 min, budníček menší 4 hod. a 24 min a pěnkava obecná 1 hod. a 44 min.

Největší množství ptačích signálů je velmi jednoduchých, sestávajících z jediného nebo ze

Obr. 3 – Zvuková vlna reálného tónu sestavená ze tří harmonických složek

Krutihlavovy hlavolamy

aneb nad čím krutihlav kroutil hlavou

Milé děti, tak jsem opět tu, abych se s vámi podělil o zážitky s turisty v mém revíru. Před prázdninami jsem sledoval skupinu malých školáčků na školním výletě. Šli po červené značce. „Ty jo, kluciíí, hurááá, pojďte na prolejšku!“ zavolal na spolužáky Pepík a řítíl se ke stromu vyvrácenému vichřicí. Začal šplhat po plochem talíři kořenů ze země vyvráceného stromu. „Eště že ta vichřice tu borovici vyvrátila.“ Kamarádi zalézali mezi větve padlého velikána. „Dá se tu suprově hrát i na schovku, akorát krátké jehlice dost píchají. Mezi kořeny děti objevily zbytky hnízda. „To bude asi hnízdo střízlíka,“ poučovala děti paní učitelka. „Hu húu hu, hu hu“ ozvalo se dětem nad hlavou. „Sova,“ vydechl malý Jonáš. Převážně šedý pták s bílými pŕlměsíci na křídlech a drobnou hlavou vzlétl. Odletěl na hnízdo z ledabyle poházených větvíček na nedalekém modřínu. „Ty popleto, to není sova,“ ňukaly si děti na čelo. „Ale jo, když jsme ji vyplašili, houkala,“ trval si na svém Jonáš.

Nevím, jak to dopadlo. Vzal jsem to přes louku na zelenou značku k rybníku. Cestou se mi vždy podaří nalovit spoustu dobrot pro mladé. Jak jsem byl zabrán do lovu, slyším, jak babička vypráví vnoučkovi, jak jed-

nou viděla labuť plovoucí na řece s nohou na zádech. „Vidíš, dnes je v přírodě od lidí tolik jedů, že labuť z toho vyrostla třetí noha na zádech.“ Letěl jsem s nimi až k rybníku, přesvědčit se, že naše labuť jsou v pořádku. A byly. Vodily svoji šedou drobotinu po břehu. „Co je to?“ volal vnouček na babičku a ukazoval na hnízdo plovoucí na hladině. Sedící pták tušil nebezpečí. Zvednul hlavu, štíhlý krk zasvítíl bělostí. Upřel na nás pohled červených očí, které vynikaly mezi pernatými růžky a oranžovo-černými tvářemi. Pod křídly na zádech vykukly dvě černobíle pruhované hlavičky. „To je volavka na hnízdě,“ zazněla babiččina odpověď.

Šla mi z toho hlava kolem. Labuť s nohou na zádech! Honem jsem se začal prohlížet, jestli na mne jedy také nepůsobí a neroste mi někde třetí noha. Ať jsem hlavou kroutil, jak jsem kroutil, byl jsem v pořádku. Že by chyba byla jinde?

P.S.: Na červené trase jsou schované chyby spíše pro mladší děti a na zelené trase spíše pro pokročilejší mladé ornitology.

Vladka a Vojta Sládečkovi

Zrcadlova pomluvenka ptačí

Tomáš Diviš

Letěl datel za žludou
s vytrvalou pomluvou.
Že prý nejsi, jak se děláš,
necestuješ, doma sedáš.
Za moře prý nelétáváš,
zmrzlé brouky vyklováš.
Kdo to říká, třesky plesky,
cožpak už neznáte česky!
Já nejsem ta s tvrdou hláskou,
co se druží s vaší chláskou.
Já jsem s hláskou obojetnou,
moje křídla dálky přetnou.
Už s tím jednou jděte k čertu,
nejsem žluna, konec žertů!

Sedí špaček v domě žluny,
řeší problém, to on umí!
Říkají, žeš duše zrádné,
živobyť bráváš snadné.
Přes moře prý cestuješ,
v horkém slunkku hoduješ.
Co tě nemá, milý brachu,
v zimě z hladu nemám strachu.
Mé jméno je s tvrdou hláskou,
nemám spolky s pyšnou chláskou.
Tahle mýlka v jedné hlásce
křivdí věrné mojí lásce.
Už s tím jednou jděte k čertu,
nejsem žluva, konec žertů!

ilustrace: A. Klvaňová

ŘEŠENÍ z čísla 1/2008: Na žluté značce nešlo krutihlavovi do hlavy, jak je možné, že si cyklista spletl skřivana se strnadem a léčivé podběly považoval za žluté sedmikrásky. Skřivan jako stepní pták zpívá za letu. Jeho písnička je zpravidla dlouhá, jako kdyby neměla nikdy skončit. A rozhodně není jednotvárná. Našeho krutihlava trápilo, že neumí mluvit lidskou řečí. Dnes by se mu to velmi hodilo. Cyklistu by naučil rozeznat strnada od skřivana a dětem u rybníka by mohl napovědět, že černého ptáka s bílou lysinkou určitě snadno, když si najdou kapitolu o chrástelech. Lyska černá není kachna. Čáp s chocholkou byla ve skutečnosti volavka. V rébusech se skrývali střízlík, krahujec, sluka a potápka. Za správné odpovědi a krásné obrázky děkujeme dětem z ornitologického kroužku při ZŠ a MŠ Oty Pavla v Buštěhradě.

Radka Vychytilová, 8 let

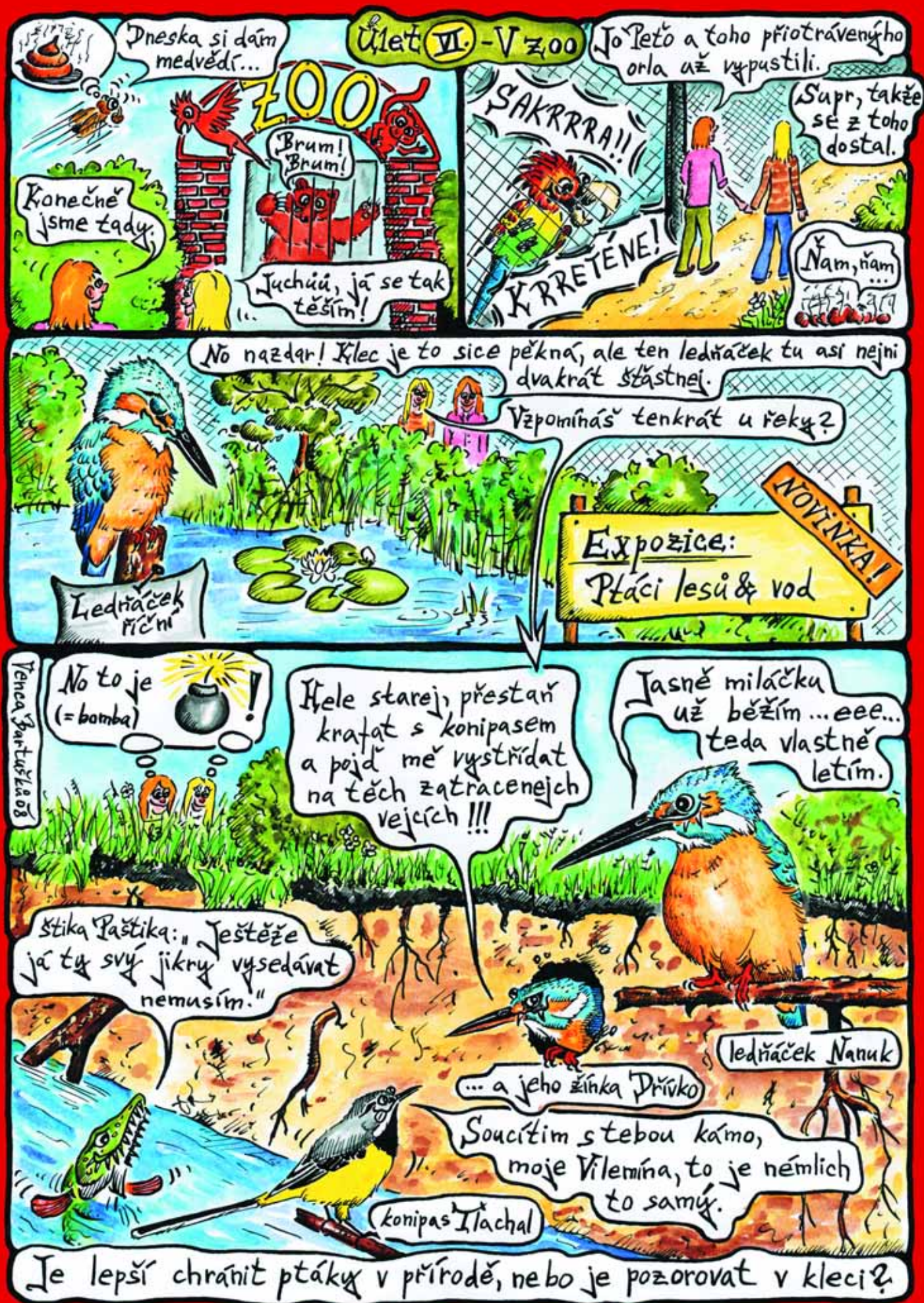
Michaela Nová, 8 let

Honzík Hartman, 7 let

Anna Heráňová, 8 let

Čáp bílý na rozcestí?

Tomáš Diviš, Jaroslav Cepák

Ještě v 19. století byl čáp bílý v našich zemích poměrně řídkým hnízdičem s nemnoha hnízdy především na Písecku, Třeboňsku a v Polabí. Avšak od počátku 20. století počet hnízdičích párů plynule rostl a dokonce vůbec nejvyšší byl v jeho dvou posledních dekádách. Také srovnání výsledků mapování hnízdního rozšíření ptáků v ČR dokládá nárůst početnosti, a to dokonce o 47 % v roce 2003 ve srovnání s rokem 1989. Celková početnost čápa bílého v ČR v letech 2001–2003 činila 931–954 párů. Následující řádky popisují poněkud odlišný vývoj početnosti čapích populací ve dvou tradičních čapích oblastech – na Náchodsku a na Třeboňsku.

Foto: V. Bartuška

Strniště poskytují čápům vhodné podmínky pro sběr potravy.

Čapí hnízdo v Tušti u Suchdola na Třeboňsku.

V jižní části okresu Náchod (Královéhradecký kraj) bylo zhruba od poloviny 70. let 20. století do současnosti zaregistrováno přibližně dvacet hnízd. Vcelku v souladu s vývojem populace čápa bílého v celé ČR kulminovala i v této oblasti početnost na sklonku minulého století, ovšem v samém jeho závěru se dostavilo určité kolísání a v první dekádě tohoto století pak jednoznačný a zřetelný pokles. Zatímco v letech 1993–1996 bývalo alespoň jedním ptákem obsazeno 11–12 hnízd a s výjimkou klimaticky nepříznivého roku 1995 byla na 10 hnízdech mláďata, došlo v následujícím období k postupnému poklesu u obou sledovaných hodnot až na 3–7 alespoň jedním ptákem obsazených hnízd a na 1–2 hnízda s mláďaty v letech 2005–2008.

Protože vývoj náhodské čapí populace je odlišný od celkového trendu v České republice, je nutné hledat příčiny přímo na opuštěných hnízdištích nebo v jejich potravních teritoriích. Nemalé úsilí ornitologů a majitelů nemovitostí s hnízdy vynaložené na udržení provozuschopnosti hnízd se ukázalo jako marné a pokles

početnosti hnízdních párů nezastavilo. Možným důvodem zániku čapích hnízdišť jsou změny hospodaření na tradičních lovištích. Významnou složkou potravy čápa bílého v době hnízdění jsou bezobratlí a obratlovci zemědělské krajiny, lovení či sbírání v nízkých kulturách. Typickým obrázkem zatrávněné nivy Dolního Pometují bývávali čápi sbírající potravu těsně za žačkami při pravidelném kosení trávy na přelomu května a června. Strniště a nízké porosty postupně odrůstající otav pak byly bohatým zdrojem potravy čapích rodin až do osamostatnění mláďat. Současnost je ovšem radikálně odlišná. V Dolním Pometují bylo v období 1984 až 2004 rozoráno cca 40 % luk a dnes jsou na těchto plochách pěstovány převážně jednoleté plodiny. V některých částech tohoto území překročil úbytek luk i více než 55 %. Z pohledu kvality potravních teritorií má však patrně dopad také změna hospodaření na zbylých loukách. Některé z nich nejsou totiž koseny vůbec, další pouze z důvodu udržení kultury jen jednou na konci léta a část v rámci agroenvironmentálního programu také jen jednou na konci léta. V rozhodném období péče o mláďata nachází tedy čáp bílý na území, které dříve bohatě oplývalo dostupnou potravou, převážně jen vysoké porosty obilovin nebo řepky, vysoké porosty zrajících travin nebo novou travou prorůstající stařinu. A i když je i v tomto prostředí potenciální potravy nejspíš stále dostatek, je pro čápy jen velmi obtížně dosažitelná.

Při výčtu typických ptačích obyvatel rybníčnaté třeboňské krajiny by na čápa bílého asi nikdo nezapomněl. Zkrátka – rybníky a čápi k sobě odedávna neodmyslitelně patří. Ale přesto i z Třeboňska tento druh mizí. Při listování starými deníky z terénní stanice ČSO na Velkém Tisém zaujme zápis doc. Waltra Černého datovaný 1. července 1958: „Při soupisu čapích hnízd jsme s Jirkou Formánkem jen v okrese Třeboň (zhruba území stávající CHKO Třeboňsko – pozn. aut.) kontrolovali na 30 obsazených hnízd.“ Ještě v roce 1983 bylo J. Hláskem uváděno 17 obsazených hnízd. Od té doby však početnost opět poklesla a v letošním roce bylo na celém Třeboňsku zaznamenáno pouhých 7 obsazených hnízd. Stručně řečeno – hnízdní populace čápa bílého na Třeboňsku za posled-

ních 50 let poklesla o téměř 80 %! Možnou příčinu úbytku opět odhaluje listování ve fotoarchívech a starých terénních denících. Rybníky a jejich okolí na fotografiích z 50. let 20. století připomínají spíše stepní jezera – volná krajina a rozsáhlé rákosové porosty přecházející do okolních vlhkých luk. Dnešní rybníky jsou obrostlé většinou „věncem“ vysokých dřevin a okolní zemědělské kultury (podobné těm na Náchodsku) jsou krajinně z doby „čapích soupisů“ Černého a Formánka na hony vzdálené.

Foto: T. Diviš

Pohled do čapího hnízda s mláďaty na Náchodsku.

Většina z nás lidí vnímá změny v krajině buď pozitivně, přinášejí-li nám přímý ekonomický prospěch, anebo neutrálně, protože nám bezprostředně neškodí ani neprospívají. Ve shodě s ostatními složkami živé přírody přijímáme pozitivně změny přinášející např. postupnou očištění našich toků, likvidaci skládek nebezpečného odpadu či regulaci emisí nebezpečných látek do ovzduší. Některé změny, a nebývají vždy nápadné třeba proto, že k nim dochází postupně, mohou však mít přímo fatální dopad na populaci divoce žijících rostlin a živočichů. Měli bychom je pozorně sledovat a nebýt k nim lhostejní, neboť i v nich můžeme nalézt odpovědi na lidsky ožehavé problémy, např. na příčiny katastrofálních povodní v posledních letech. ■

Foto: O. Sedláček

Překvapivě druhově bohatá radioaktivní lokalita na Příbramsku.

Pod ochrannými křídly radioaktivity

To místo má zvláštní atmosféru. Gigantické haldy uranové hlušiny, zrezivělé těžební věže, stovky metrů objemného potrubí obkružující vodní hladinu tu s cihlově červenými, tu s uhlově černými břehy. Chlápek se samopalem na jakémsi betonovém posedu nehlídá tuto scenerii, ale vězně, kteří za ostnatými dráty hrají fotbal a jsou jediní, kdo ruší to magické ticho. Vědomí, že odkaliště radioaktivních jílů rozprostírající se pode mnou by strhlo ručičku dozimetru, umocňuje pocit člověkem zdevastované krajiny 21. století. Jak v Příbrami říkáme, krásný „industriálek“.

To místo ale není mrtvé! V pozdním odpoledni se vzduch nad haldami přestává tetelit prvním květnovým vedrem a z rozlehlého rákosí se začínají

ozývat ptáci. Zanedlouho už nelze rozlišovat jednotlivé strofy a vše splývá v ohlušující chór. Šest, sedm sameců rákosníků velkých překřikuje ostatní zpěváky. Jen v pauzách rozpoznávám strnady rákosní, rákosníky obecné a zpěvné a hned přede mnou poněkud nesmělý zpěv slávka modráčka. Další modráček sedí na keři opodál. Moudřiláci pilně pendlují mezi rákosím a hnízdem v břízách na náspu, dva páry pochopů vyrážejí na večerní lov. Drozd zpěvný nade mnou imituje chřástala kropenatého, což nebude náhoda. Trnkové keře v okolí jsou obtěžkány tuhýky, tu a tam se ozve zavrčení vlašky. V místech, kde ztvrdlé jíly nedávají šanci bujení hustší vegetace, prozrazuje skřípavý zpěv bramborníčka černohlavého. Z dálky od věžnice slyším dva krutihlavy. Na hladině, jejíž mělké vlnky načechrává večerní slunce, se prohání potápky malé i černokrké, tu a tam z rákosí vykoukne polák velký.

Užívám si to a přemýšlím. Před týdnem jsem stál na hrázi Velkého Tisého, rybníku, jenž symbolizuje zašlou slávu našich mokřadů. Ptáky, které jsem teď měl možnost pozorovat během krátké chvíle z bezprostřední blízkosti, jsem na Třeboňsku neviděl za celý týden. NATURA 2000, Ramsarská úmluva, CHKO, biosférické rezervace. Pro některé rybníky nic platné.

Kdo by ale chtěl svítící kapry? Voda v odkališti je průzračně čistá, mělké litorální pásmo zarůstá vzrostlým a hustým rákosím. Tady nikomu nevaadí. Ptáci sice žijí pod stálým a ne úplně slabým „rentgenem“, jejich krátký život to však zřejmě neohroží. Rozhodně méně než hnůj a šupináci. Vedlejší odkaliště už je zrekultivované, zavezené a zástupy boroviček už se chytly, za pár let možná i pěnkavy budou... | Ondřej Sedláček

Ubývá nám ptáků, pojďme zabít straku

Foto: Z. Vermouzek

Pod tímto názvem jsem před nějakým časem psal o nesmyslném, ale stále opakovaném volání po „snižování stavů“ či jiném zásahu proti strakám, které „hubí drobné zpěvné ptactvo“. Že jde o mylný přístup, dokládá i výzkum provedený v městských parcích v Paříži v letech 2003 až 2005. Autoři sledovali hnízdní úspěšnost 10 druhů pěvců na místech, kde systematicky odchyťovali a odváželi straky. Srovnáním s místy, kde početnost strak nesnižovali, došli ke zjištění, že vliv strak na počet vyvedených mláďat je minimální dokonce i u druhů, které jsou k predaci krkavcovitými citlivé. Současně zjistili, že skladba prostředí je mnohem důležitější než straky. V závěru svého článku konstatují, že snižování počtu strak je neefektivní metoda k ochraně drobných pěvců. Před jakýmkoli podobným zásahem je nutné pečlivě zvážit jeho dopad. Zejména je třeba vyhnout se situaci, kdy by byli predátoři zbytečně pronásledováni bez jasného důvodu. | Zdeněk Vermouzek podle Chiron, Julliard: Magpie and Urban Bird Productivity, doi: 10.2193/2006-105.

UV skla chrání ptáky před nárazy

Jedním z nových přístupů, jak chránit ptáky před nárazy do stále běžnějších skleněných ploch, je použití skla, které odráží ultrafialové paprsky (UV). Ptáci UV záření vnímají, zatímco člověk ne. Okna z takového skla by tedy měla být pro člověka normálně průhledná, ptáci však vidí plnou plochu, které se mohou vyhnout. Hans-Willy Ley z Vogelwarte Radolfzell tento předpoklad testoval, když vypouštěl různé druhy evropských ptáků proti oknu, jehož jedna polovina byla z normálního skla, druhá ze skla odrážejícího UV (před oknem měl nataženou ornitologickou síť, aby se ptákům nic nestalo). Skla s různým druhem filtrů měla různou účinnost, u dvou nejlepších mířilo ke kontrolnímu (normálnímu) sklu 81 %, resp. 77 % testovaných ptáků. Skla odrážející ultrafialové záření tedy mohou počty zabitých ptáků skutečně výrazně snížit. Je jen potřeba, aby podobná skla, nabízená např. pod obchodním názvem ORNILUX®, začali architekti a stavitelé využívat.

| Zdeněk Vermouzek podle Ley: Tests zur Wahrnehmbarkeit von UV-reflektierenden „Vogelschutzgläsern“, Ber. Vogelschutz 43 (2006).

Foto: H. Post (owlpages.com)

Nechráněná okna často vedou ke kolizím – sem narazil kalous ušatý.

Foto: B. Hall (rspb-images.com)

Krásný výhled může mít i smrtelné následky.

Volavka-Robinsonka

Jaroslav Cepák

Foto: Z. Tunka (birdphoto.cz)

Volavka popelavá je někdy pokládána za stálého, nanejvýš potulného ptáka. Příčina této mylné domněnky je zřejmá – s tímto druhem se u nás setkáváme celoročně, ale část přezimujících ptáků tvoří jedinci ze severněji hnízdících populací (Polsko, Německo, Pobaltí).

Naopak naši ptáci (především mláďata) často táhnou i na značné vzdálenosti – dosud evidujeme dokonce 23 nálezů z Afriky.

Na sklonku roku 2007 se k nám (s určitým zpožděním) dostala e-mailová zpráva od studenta mořské biologie z Kapverdských ostrovů. Při výzkumu mořských želv a ptáků na neobydleném kapverdském ostrůvku Ilheu Raso (ornitologům známém především výskytem endemického skřivana *Alauda razae*), který je vlastně pouhým skaliskem o rozloze 7 km², našel v dubnu 2007 zbytky ptáka s kroužkem N. MUSEUM PRAHA BX 11544. Jednalo se o volavku popelavou, kroužkovanou v květnu 2006 jako mládě na hnízdě na Berounsku Tomášem Brinkem. Poměrně překvapivé je, že evropské volavky popelavé navštěvují souostroví, ležící cca 650 km západně od afrických břehů, pravidelně – svědčí o tom i další nálezy ptáků kroužkovaných ve Francii, Holandsku a Švédsku.

Nález jedince BX 11544 je nejen nejvzdálenějším nálezem naší volavky (5087 km), ale zároveň i nejzápadnějším (24,35 W) hlášením ptáka označeného kroužkem Národního muzea. 🐦

Czech BirdList Contest

Birdwatching neboli pozorování ptáků je fenomén, který zaznamenává v posledních letech bouřlivý vývoj. Dalo by se říci, že jde o jednu z možností návratu k přírodě, kterou si člověk v našem přetechizovaném světě hledá. I v tomto odvětví rekreační aktivity se projevuje soutěživý duch. Birdwatcheri porovnávají počty druhů, které viděli během jednoho dne, roku, či v rámci určité oblasti nebo státu. V mnoha zemích fungují kluby 300, ve kterých se sdružují lidé snažící se překonat magickou hranici tří set druhů pozorovaných na území svého státu.

Obdobná soutěž u nás byla začátkem května vyhlášena pod názvem Czech BirdList Contest. Zábavné a přitom poučné klání má prozatím šestnáct účastníků. Pravidla a další informace o soutěži naleznete na adrese: www.dodinart.ic.cz/cbc.html 📄. Už teď je tu možné zjistit, kolik druhů se dá zastihnout v té které oblasti ČR, jestli se dá překonat hranice tří set druhů i u nás a kolik roků strávených v terénu k tomu potřebujete. 🐦 | Robert Doležal

Foto: J. Šafránek

Foto: J. Čáp

Hřivnák městský Hnízdo holuba hřivnáče na parapetu ve 4. patře Městského úřadu v Lounech dobře dokládá jev, který jistě neunikl oku žádného zkušeného pozorovatele. Je to postupné pronikání řady druhů ptáků do městského prostředí, v němž postupně mění své hnízdní návyky. Původně lesní holub hřivnák osídlil v průběhu 20. století okraje měst a později pronikl i do městských parků, takže dnes můžeme zaslechnout jeho typické houkání kdekoli v městě. Odlišné prostředí má za následek, že holubi při hnízdění stále častěji vyměňují stromy za výklenky zdí a okenní parapety. Holub hřivnák v tom však není sám. Ve městech již zdomácněli koší černí, kavky obecné, stále častěji potkáváme sojky a straky. Pohled za naše hranice, kde je ve městech hojná např. vrána obecná, ukazuje, že tyto druhy nebudou jistě poslední. | Petr Klvaňa

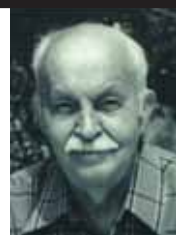
ze života ČSO

ODEŠEL ILUSTRÁTOR ANTONÍN POSPÍŠIL (2. 6. 1909 – 5. 10. 2008)

Zcela jistě u nás neexistuje jediný přírodovědec, amatér či profesionál, který by neznal sedmisvazkovou encyklopedii Vladimíra Hanzáka Světem zvířat. Na „Hanzákově bestiáři“ vyrostlo několik generací – a každý z jeho čtenářů má zážitek z četby už navždy spojen s ilustracemi Antonína Pospíšila. Monumentální dílo, na kterém Pospíšil pracoval téměř dvacet let, však není zdaleka jeho jediným. Ilustroval více než sto titulů – knihy přírodovědné (uveďme alespoň nezapomenutelné ilustrace k českému vydání Lesních novin Vitalije Biankiho) i dětskou literaturu (leporela, pohádky, učebnice). Jedinečná je kolekce zvířecích skic: tisíce pohybových studií, virtuózní kresby i akvarely lehké jako vzduch teprve čekají, až se s nimi veřejnost seznámí.

Dílo Antonína Pospíšila bude těšit ještě mnoho generací. V těchto dnech se však bohužel navždy uzavřelo. Antonín Pospíšil zemřel ve věku 99 let. | Jan Hošek

Přijít s nápadem bylo snadné

rozhovor s Janem Horou, dlouholetým pracovníkem a čestným členem ČSO, laureátem „Nobelovky“ pro ochranáře

Na světové konferenci BirdLife International v argentinském Buenos Aires Vám byla udělena cena za mimořádný přínos pro ochranu ptactva, tzv. Conservation Achievement Award, za Vaši dlouholetou práci a inovativní přístup k ochraně Významných ptačích území (Important Bird Areas, IBA). Tento program jste začal před více než 20 lety rozvíjet v České republice. Jak jste se k němu dostal?

J. H.: Bez vlastní iniciativy, ale jako poslušný podřízený svého tehdejšího šéfa, ředitele pražské Zoo a předsedy ČSO, Zdeňka Veselovského. Za „spolupachatele“ mohou také označit dr. Karla Hudce. Na podzim roku 1987 přijel do Prahy dr. Richard Grimmett, koordinátor přípravy knihy „Important Bird Areas in Europe“. Jeho cílem bylo urychlit dodání podkladů pro kapitolu Československo. Na schůzce v Zoo vznikl první návrh významných ptačích území České republiky a já byl požádán, abych zpracování podkladů zajistil. Dostal jsem kupu formulářů, několik pokynů a rad a pak už nebylo cesty zpět.

„K programu IBA jsem se dostal jako poslušný podřízený Zdeňka Veselovského.“

Kromě jiného jste vnesl do ochrany Významných ptačích území koncept tzv. patronátních skupin, který se záhy rozšířil po celém světě a zejména v rozvojových zemích představuje jedinečnou cestu, jak území klíčová pro ochranu ptáků chránit. Můžete nám tuto myšlenku přiblížit? Jak Vás napadla?

J. H.: Po vydání výše zmíněné knihy v roce 1989 Mezinárodní rada pro ochranu ptáků (ICBP, předchůdce BirdLife International) vyhlásila celoevropskou kampaň IBA, jejímž hlavním cílem bylo zajistit významným ptačím územím ochranu. Přijít s nápadem založit pro každé území skupinu, která by si území vzala za své, resp. převzala nad ním patronát, nebylo tak nesnadné. Tento koncept totiž nejlépe zajišťoval plnění úkolů, které byly doporučeny pro kampaně na národní úrovni. Zároveň byl v souladu s principem, že účinnou ochranu nelze zajistit bez spolupráce s odborníky a dalšími lidmi, kteří území znají, žijí v něm a hospodaří.

Jak se Vám povedlo koncept patronátních skupin rozšířit do zahraničí?

J. H.: Konceptem patronátních skupin jsem poprvé zaujal v roce 1990, když jsem o našem programu IBA referoval v Anglii na sympoziu „Ochrana významných ptačích území ve střední Evropě“. Další propagaci konceptu patronát-

Foto: F. Bárta

ních skupin pak zajistil sborník ze semináře „Významná ptačí území v České a Slovenské republice“ v roce 1992. Následovaly referáty na evropské konferenci v Cáchách (1992), světové konferenci v Rosenheimu (1994) a při několika setkáních evropských koordinátorů IBA. Koncept patronátních skupin pak převzali a dále rozpracovali např. v Nizozemí a Španělsku. Když se v říjnu 1999 v Malajsií konala světová konference BirdLife International, byli jsme s Petrem Voříškem a kolegy z Keni a Venezuely pověřeni přípravou a řízením workshopu na téma zakládání a řízení patronátních skupin. Výsledek předčil všechna očekávání. Patronátní skupiny (pod názvem caretaker groups či site support groups) se rychle staly nedílnou součástí ochrany klíčových území v tzv. rozvojových zemích. Dnes už naopak můžeme přejímat zkušenosti od našich bývalých „žáků“.

Vraťme se tedy k situaci u nás doma. Jsou slyšet hlasy, že naše patronátní skupiny bývají příliš uzavřené, nespolupracují tolik s různými subjekty, působícími v dané oblasti, jako jsou

např. majitelé pozemků, obce, myslivecká sdružení apod. Jak dnes hodnotíte práci našich skupin a co byste jim doporučil?

J. H.: Při hodnocení práce patronátních skupin je nutno mít na mysli, že v nich všichni pracují dobrovolně ve svém volném čase, podle svých zájmů, znalostí a časových možností. Rozsah práce jednotlivých skupin i problémy, se kterými se potýkají, jsou velice různorodé. Když se po zavedení kritérií IBA pro Evropskou unii zvýšil počet IBA z 16 na 40, vážným problémem se ukázal malý počet místních členů ČSO v některých, zejména horských oblastech. Za této situace jsou pak největší rezervy skutečně v komunikaci se subjekty působícími v území. Protože se personální zajištění některých skupin nepodařilo vyřešit dodnes, obracím se na členy ČSO, žijící na území nebo v blízkosti IBA, s výzvou, aby se zapojili do práce patronátních skupin, aby byly schopny provádět nejen soustavný monitoring IBA, ale také získávat místní obyvatele a subjekty zde působící pro spolupráci při ochraně území, případně i pro práci ve skupině.

„Patronátní skupiny by měly přispívat k tomu, aby si lidé sami uvědomovali potřebu přírodu chránit.“

Jak vidíte budoucnost IBA v České republice, v čem tkví jejich největší ohrožení?

J. H.: Mé pocity jsou rozporuplné. Na jedné straně vidím, že se program IBA v celosvětovém měřítku osvědčuje a některé slušné výsledky byly dosaženy i u nás, na druhé straně mne děsí výrazně konzumní směřování naší společnosti, narůstající tlak investorů na zbytky zachovalé přírody, přetrvávající resortismus místo vstřícné snahy o řešení problémů a zasahování politiků do ryze odborných problémů. Protože většina našich IBA má zajištěnou legislativní ochranu jako ptačí oblasti, doufám, že se přeci jen podaří alespoň částečně zabránit některým hrozbám. Bohužel, v řadě případů se ale musíme spoléhat na zásah EU. Proto by patronátní skupiny IBA měly významně přispívat k tomu, aby si lidé využívající IBA k hospodářským i rekreačním činnostem sami uvědomovali potřebu přírodu chránit.

Děkuji za rozhovor.

| Ptala se Alena Klvaňová

Ochrana Významných ptačích území s pomocí patronátních skupin v Keni

Skupiny místních obyvatel, které jsou zapojeny do ochrany osmi Významných ptačích území v Keni,

nepoužívají označení patronátní skupiny, nýbrž termín „Site Support Groups“, který se vžil v celé Africe. Ve spolupráci s tamní organizací BirdLife International se snaží o ochranu a rozumné využívání přírodních zdrojů. Na tom, jak se bude zacházet s přírodou v jejich okolí, totiž mnohdy závisí doslova přežití místních obyvatel. A tak s ochranou ptačích druhů jde ruku v ruce vzdělávání dospělých i dětí, provozování výdělečné činnosti či lobování za zájmy místní komunity u úřadů. Například sku-

pina „Arabuko-Sokoke Forest Guides Association“ provozuje ve stejnojmenném území průvodcovské služby pro turisty, podílí se na monitoringu ptactva a pořádá akce pro školy. Výnosy z činností, jako např. z chovu včel, pěstování hub nebo pěstování aloe dosáhly za několik let desítek tisíc dolarů a představují tak významný zdroj příjmů. Vedle toho se však daří chránit významnou lokalitu, která je největším zbytkem lesa v pobřežní oblasti v Keni.

| Petr Voříšek

Marockým vnitrozemím v teplých spodcích

Robert Doležal (také autor fotografií) & Tomáš Grim

Noc je dlouhá a mrazivá. Nacházíme se v předhůří Atlasu ve středním Maroku. Včera jsme vystoupali pásmem dubů, borovic a cypřišů do výšky asi 1600 m n. m. do Foret de Cedres – tedy Cedrového lesa. Jsme v hájemství mohutných cedrových porostů, po ránu rezonujících ptačími hlasy. Výrazně a opakovaně slyšíme žlunu africkou. Nedá moc práce ji najít. Od úst nám stoupá pára. Netrpělivě čekáme na východ slunce. Prsty máme od kovového těla dalekohledu zkrhlé, sotva jimi lze pohybovat. Ani jsme netušili, jak se budou hodit zimní čepice a rukavice, které jsme do baťohů doma pro všechny případy přibalili. Vždyť jsme v Africe! My čekali jaro a zatím přišel mráz, a to doslova.

Proč právě vnitrozemí Maroka?

Už dlouho jsme při pročítání birdwatcherských reportů, které jsou na internetu k dispozici, posílali nepatrně více k jihu než dříve. Páli jsme si pocítit trochu více exotiky, než nabízí Evropa, ale zase ne příliš, aby pozorování neobvyklých ptačích druhů nebylo vyváжено přílišnými riziky. Zvítězilo Maroko, které se může pochlubit nejpestřejší avifaunou ze severoafrických zemí, dostupností kvalitních map a terénních příruček detailně popisujících nejednu zajímavou lokalitu, a skvělou infrastrukturou, která umožňuje nezávislé a bezpečné cestování po celé zemi.

A proč právě vnitrozemí? Naše cesta sestávala ze dvou jak ekologicky, tak ptáčkařsky velmi odlišných částí. K jihu jsme jeli vnitrozemím a zpět jsme se vraceli po pobřeží. Podívejme se nejdříve do suchého a na jaře překvapivě chladného vnitrozemí, o pobřeží se dočtete na www.birdlife.cz/ptacisvet.html.

Kdy se vypravit na cestu?

Značná část cesty touto částí Maroka se odehrávala ve vyšších nadmořských výškách pohoří Atlas a pak v poušti na jihovýchodě země. Vyrazili jsme v březnu, kdy tu bylo ještě dost chladno a v nejvyšších partiích hor ležel sníh. Ani noci strávené v poušti nebyly z nejteplejších. Nejvhodnějšími měsíci k návštěvě, pokud nemáte zálibu ve spodcích, je duben a květen. Tou dobou probíhá tah ptáků k severu, v horách vás nepřekvapí nečekaná sněhová nadílka, díky které by byly uzavřeny některé cesty, a v poušti ještě nebudou panovat horka k zalknutí.

Rady k nezaplacení

- Nejrychleji se dostanete do Maroka letecky. Běžná cena zpáteční letenky Vídeň–Casablanca začíná na 10 000 Kč (březen 2007). Výhodnější by mohla být cesta s nějakou nízkokladovou leteckou společností třeba do

Barcelony nebo do Malagy a pak pokračovat trajektem do Ceuty.

- K dokonale nezávislému cestování si stojí za to půjčit automobil. Při objednávce v předstihu přes internet přijde osobáček nejnižší kategorie asi na 800 Kč na den (*fy Budget*). Není problém si vyřídit půjčení auta až na místě na letišti. Cena však bude o něco vyšší.
- Silnice jsou vesměs kvalitní. Postačí tedy osobní automobil. Do plnokrevné pouště je lepší si zaplatit řidiče s vlastním terénním automobilem. Vždy se nějaký najde. Cesty tu nejsou a zabloudit se dá velice snadno.
- Ceny benzínu jsou všude stejné. Za litr Naturalu 95 dáte průměrně 10 MAD (1 MAD = 2,18 Kč, kurs platný v říjnu 2008).
- K ornitologicky atraktivním lokalitám patří: **Ifrane** – turistické středisko na svazích Středního Atlasu, v okolních jehličnatých lesích s cedry se vyskytuje žluna africká (*Picus vailantii*); **Zeida** – město na pustém řídké

Za městem El-Hajeb je nádherný rozhled do kraje. Před námi se zvedají lesem porostlé kopce. Blížíme se k lesnaté oblasti Foret de Cedres.

travnatém plató, v okolí se dá vidět skřivan Dupontův (*Chersophilus duponti*); **Er Rachidia** – polopouštní město, ve stržích na západě se vyskytuje timálie akáciová (*Turdoides fulvus*) a bělořit pouštní (*Oenanthe deserti*); **Merzouga** – pouštní město v oblasti písčiny Erg Chebbi, žije tu výr bledý (*Bubo ascalaphus*), lelek egyptský (*Caprimulgus aegyptius*) a vrabec pustinný (*Passer simplex*), s notnou dávkou štěstí by se tu dal vidět i drop obojkový (*Chlamydotis undulata*); soutěska **Todra** – impozantní 300 m hluboká skalní průrva, domov orla jestřábího (*Hieraetus fasciatus*) a pěnice Tristramovy (*Sylvia deserticola*); **Tagdilt Track** – polopouštní náhorní plošina, nejvhodnější k pozorování skřivana tlustozobého (*Ramphocoris clotbey*); **Oukaimeden** – lyžařské středisko ve Vysokém Atlasu, nejlepší oblast pro pozorování hýla červenokřídlého (*Rhodopechys sanguinea*) v Maroku.

- V oblasti pouštní Merzougy se připravte na úmorné obtěžování místními obyvateli, pro které je každý turista vítaným zdrojem finančního přilepšení.
- Kromě bezedné studnice internetu z informačních zdrojů doporučujeme *A Birdwatchers' Guide to Morocco* od autorů Patricia a Fédory Bergierových.

„Top“ druhy

Snad nejkrásnější ptačí perlou, kterou nabídne vnitrozemí, je rehek severoafrický (*Phoenicu-*

rus moussieri). Ze čtrnácti druhů skřivanů, kteří se tu vyskytují, je to skřivan Dupontův a skřivan dudkovitý (*Alaemon alaudipes*), určitě sem patří vysokohorský hyl červenokřídlý,

pokračujeme k jihu. Trsy trávy, obnažené skalky a ve vrcholových partiích kopců chuchvalce cedrů. V malém městečku Timahdite je téměř na každém komínu čapí hnízdo. Na kamenné zídce

Skřivan pruhoocasý na hnízdě.

pouštní vrabec pustinný a drop obojkový. V Maroku však bylo zaznamenáno celkem 460 druhů ptáků, což je pro srovnání o 40 více než ve výrazně větším Egyptě.

Zzzima v horách a v podhůří pro změnu taky zzzima

Ptačí osazenstvo Foret de Cedres se podobá tomu našemu v jehličnatých a smíšených lesích. Jen žluna africká se mimo vyšší polohy severní Afriky nikde jinde nevyskytuje. Ztuhlí chladem jako ti štíři, které občas nacházíme pod kameny,

políčka posedává náš první rehek severoafrický.

Opět stoupáme, abychom překonali průsmyk Col du Zad (2178 m n. m.). V dále na jihu vystupují příkrá zasněžená skaliska Vysokého Atlasu. Město Zeida leží na kraji kamenité polopouště tečkované trsy tuhé trávy. Do seznamu pozorovaných druhů tu přibývá bělořit pouštní (*Oenanthe deserti*) a šedohlavý (*O. moesta*). Nejběžnějším druhem tohoto rodu je zde bělořit černý (*O. leucura*). Na noc stavíme stany na dně částečně zatopeného lomu. Mezi kameny poskakují vrabci skalní (*Petronia petronia*). Stmívá se záhy, z městečka k nám doléhá táhlý hlas: *Alláh Akbar*.

Skřivan dudkovitý (*Alaemon alaudipes*).

Skřivan růžkatý (*Eremophila bilopha*).

Bělořit pouštní (*Oenanthe deserti*).

Černá kamenitá poušť přechází u Merzougy v zářivě oranžové písečné duny Erg Chebbi.

Ráno je nehorázná zima, voda v petkách se změnila v led. Na všem je tlustá vrstva námrazy. Třetí člen výpravy Kubrt si libuje ve svých teplých spodcích. Snažíme se zahřát u malého ohníčku. Konečně vychází slunce, které barví stěny lomu do oranžova. Vše se zrcadlí v naprosto klidné vodní hladině. Dalších pár hodin tráví-

ptáci. Trpělivě pročesáváme křoviny. Průvodce nelhal – přibývá několik druhů pěnic, tuhýk rudohlavý (*Lanius senator*) a konečně také čtveřice timálií akáciových.

Maghrabi a písečné duny na obzoru

Asi 10 km jižně od Erfoudu končí asfaltová silnice. Kdesi v dálce před námi se dají tušit žluté obrysy mohutných písečných dun Erg Chebbi, v jejichž blízkosti se nachází pouštní městečko Merzouga. Vydáváme se do pustiny. Vyjeté koleje v pouštní kamenité pláni se kříží, rozdělují se, napojují a vedou bůhví kam. Snažíme se držet jednu z nich, která je značená kameny u krajnice. Auto drnčí a divoce poskakuje. Projíždíme dvě vesnice. Děcka jsou tak neodbytná, že nám za jízdy otvírají dveře a hrozí kameny, když nic nedostanou. Čas od času nás mívá v plné rychlosti terénní křižující poušť mimo cesty. Duny, ke kterým bychom se měli blížit, jsou v dálce. Cesta ale pokračuje spíš k jihovýchodu a stále se od dun vzdaluje. Vyrazit po neznámené cestě, tak bychom už teď bloudili nebo zapadli do písku. Po dvaceti km v poušti to obracíme. Drkotáme cestou, kterou jsme už jednou projeli, ale která nám připadá neznámá. Až za tmy zastavujeme nedaleko asfaltové silnice a vystu-

Rehek severoafrický (*Phoenicurus moussieri*).

ce a vyjíždíme do černé kamenité pouště táhnoucí se od obzoru k obzoru. V dálce vystupují žluté písečné duny. Místní nám už vyprávěli o pouštním jezeru plném plameňáků. Asi pět km před Merzougou si skutečně všimáme vodní hladiny. Jezero je rozlehlé a mělké. Vzniklo před měsícem po vydatných deštích. Na hladině je asi 80 husic rezavých, ještě více pisil čáponohých (*Himantopus himantopus*) a další bahňáci. Šťastně unikáme klukům, kteří nás honí na kolech a vnucují nám minerály a fosilie.

Hon na turisty je ještě hustější v Merzouze, kde jsme chtěli najít vrabce pustinné. To se nám bohužel nepodařilo.

Oukaïmeden

Po několika dnech strávených v kamenité polopoušti jižního předhůří Atlasu a po nočním bloudění medinou Marakeše nás teď zase čekají vysoké hory. Oukaïmeden leží ve výšce 2600 m n. m. Je tu malá přehrada, nové městečko včetně restaurací a stará kamenná dědinka připomínající spíš chlívký než domky. Údolí se stáčí k vysokým skalním štítům se sněhem. Procházíme svahy, které obývají skřivani ouškať (*Eremophila alpestris*). Je tu dvojice lanovek, kolem nichž se vyskytují dlouho očekávaní hýli červenokřídlí. Snídáme v restauraci „Louka“ vaječnou omeletku s olivami. Mají tu birdlog se zápisy z pozorování. Poslední birdwatcheri tu byli včera a viděli to stejné, co my.

Kubrt se s námi v Marakeši loučí a odjíždí domů. My pokračujeme dál k západu, k pobřeží Atlantiku. Mrazivá etapa cesty končí. Ani nebudeme muset žádat Kubrta, aby nám tu nechal část svojí výbavy, která se ukázala jako nejcenější – teplé spodky. ☘

Jedna ze dvou mohutných oáz na jihu Maroka – Tafilalt. Táhne se v délce několika desítek kilometrů od severu k jihu.

me opět v polopoušti jižně od Zeidy. Nad námi přeletuje stepokur písečný (*Pterocles orientalis*) a malá hejtna skřivánek menších (*Calandrella rufescens*). Několikrát jsme zaslechli flétnovitý melancholický zpěv skřivana Dupontova.

Birdwatching na smetišti

Další noc bivakujeme u říčky vtékající do přehrady severně od Er Rachidie. Místo nacházíme až za šera. Vzduch voní jakýmsi příjemným kořením. Večerní atmosféru doplňují hlasité songy žab. Noc je neobyčejně vlhka. Po ránu nám kousek od stanu u vody postávají dvě husice rezavé (*Tadorna ferruginea*). Cestou k přehradě pozorujeme bělořita saharského (*Oenanthe leucopyga*) a skřivana pouštního (*Ammomanes deserti*).

Následuje Er Rachidia, město úhledných, do růžova a oranžova laděných krabiček jednopatrových domků na kraji pouště. Odbočujeme po P32 směrem na západ, kde by mělo být nějaké smetiště a strž s několika místními zajímavostmi. Za městem skutečně nacházíme několik ploch s keři a vyschlými loužemi. Je tu spousta odpadků a stovky igelitových sáčků třepotajících se z větví a poletujících vzduchem jako

pujeme z auta. Tichým krokem kolem nás prochází několik tmavých bručivých velbloudích siluet. Necesta, po které jsme se vrátili, je náhle plná světla. Džípy s turisty se vrací po setmění k civilizaci. Proměna pouště v dálnici trvá asi hodinu. Pak už jsme tu sami. Ticho je neobyčejně hlasité. Stavíme stany, otevíráme místní červené víno Maghrabi a koukáme na hvězdy. Když jdeme spát, odněkud z pouště se ozývá hlas lelka egyptského. Jak krásné je občas zabloudit.

Jezero v poušti

Probouzí nás dlouhé hvězdy skřivana dudkovitého. Dva poletují dost blízko. Poté, co začne extaticky hvízdát, vzlétne kolmo vzhůru a s roztaženými černobílými křídly pomalu klesá. Jinak je v poušti ticho. Ticho. Auta turistů ještě nevyrazila na cestu. Kubrt nachází hnízdo skřivana pruhoocasých (*Ammomanes cincturus*) s mláďátky, která nadšeně fotíme. Nedaleko nás přeletují dvě hejna stepokura korunkatého (*Pterocles coronatus*).

Vracíme se do Erfoudu, abychom se do Merzougy dostali po asfaltové silnici přes Rissani. Za městem opouštíme poslední známky vegeta-

kalendář akcí ČSO podzim a zima

Podrobnosti o všech uvedených akcích, stejně jako o akcích pořádaných pobočkami ČSO, spolupracujícími nevládními organizacemi atd. naleznete v aktualizované podobě na www.birdlife.cz.

- **22. listopadu** | Exkurze za ptáky tovačovských rybníků – odjezd v 10.00 z autobusového nádraží Přerov (nást. č. 13), sraz u sádek v Tovačově v 10.50. Za špatného počasí se exkurze nekoná. Pořádá MOS – středomoravská pobočka ČSO, vede A. Goebel (mob.: 776 064 743, e-mail: goebel@mos-cso.cz).
- **25. listopadu** – Přátelské setkání na Ornitologické stanici ORNIS, Bezručova 10, Přerov, spojené s promítáním videa nebo diapoziitivů a vyprávěním o

přírodě. Informace prostřednictvím OVISu (Ornitologický Vzájemně Informační Servis). Více o této bezplatné službě i o tom, jak se do ní přihlásit na <http://www.mos-cso.cz/ovis.html>

- **2. ledna** – Již XII. ročník „Vltava Tour“, vycházka za zimujícím ptactvem na Vltavě v Praze. Sraz v 8.00 u vstupu do Stromovky (nádraží Praha Bubeneč), přes Tróju až do Roztok u Prahy a vlakem zpět. Pořádá Rakovnický ornitologický spolek a Václav Souček. R.O.S.os@seznam.cz

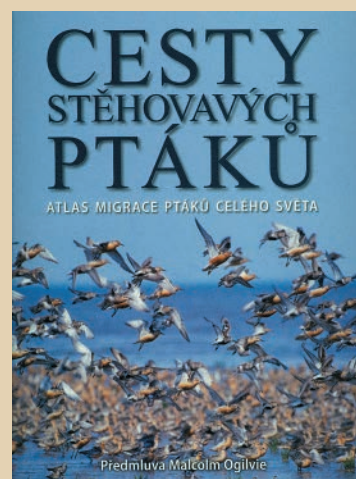
Foto: D. Mazáč

- **21. února** – Valná hromada Holýšovského ornitologického klubu. Referát přednese přední odborník na migraci ptáků V. Salewski. Od 13.00 v hospodě v Dolní Kamenici, okres Domažlice. <http://ornitologie.hok.wz.cz>

Problematika ptačí migrace zůstávala českými nakladatelstvími opomíjena. Proto mě potěšila zpráva, že byla přeložena kniha J. Elphicka, která seznamuje s podobou ptačí migrace na všech světových kontinentech. Rozsáhlý úvod se věnuje navigaci, způsobu letu, potravnímu chování či příčinám ohrožení během tahu. Další strany pojednávají o jednotlivých kontinentech a jejich avifauně. Jak to u knih zaměřených na severoamerický a západoevropský trh bývá, podstatná část textu je věnována druhům těchto regionů. Údaje o evropských druzích pocházejí většinou z Britských ostrovů a ze Skandinávie, o migraci ptáků ve zbytku Evropy se čtenář mnoho nedoví. Rozsah knihy dává tušit, že exkurz mezi tažné ptáky světa je poněkud zkratkovitý. Proto bych knihu doporučil čtenářům, kteří již mají vědomostní základ, úplní laikové se mohou v informacích hůře orientovat, ačkoliv díky bohatému obrazovému doprovodu je jistě bude listování knihou bavit.

Orientace v textu však bude dělat potíže asi většině lidí. Přiznám se, že když jsem zjistil, že knihu přeložila paní Romana Anděrová, autorka nezdařeného překladu Ptáků Evropy, Severní Afriky, Blízkého východu (Svensson & Grant, 2004), začal jsem se do českého vydání s obavami. Bohužel podobně jako u předešlé knihy lze konstatovat, že zatímco kresby a mapy přejaté z originálu, jsou velmi zdařilé, český překlad za grafickou úpravou pokulhává. Např. kapitola *Jak se vyvíjela migrace* je zcela nesrozumitelná. Podobně, i když našťastí v menší míře, pokračuje text i dále. Problematické jsou rovněž podtituly kapitol typu *Osud chrástala polního je příkladem neodvratné záhuby*, u nichž by bylo lépe, kdyby v knize vůbec nebyly.

Kniha ukazuje, že u odborných témat nestačí otrocký překlad z angličtiny, ale překladatel by měl mít v oboru široké znalosti a text by měli revidovat odborníci. Závěrem si lze postesknout, že překlady knih se dostávají stále do stejných rukou a zájemcům o problematiku nezbyváá než se s výsledkem spokojit. Čtenářům znalým anglického jazyka lze pak doporučit, aby si knihu přečetli v originále. Ti, kteří se rozhodnou pro české vydání, se alespoň mohou „bavit“ odhalováním ornitologických polopravd a nepřesností tvrdících, že slavík modráček tundrový nehnízdí v tundře, pěnkavy obecné jsou v mírném pásu stále, či překontrolovat početní příklad, zda miliarda budničků větších opravdu váží jako 4000 labutí. | Petr Klvaňa

Elphick, Jonatan (2008): Cesty stěhovavých ptáků. Atlas migrace ptáků celého světa. Slovart, 176 stran, 499 Kč.

„Teď už to s tou přírodou není, co bývalo,“ sdělují staří ornitologové mladším kolegům jistě již po několik pokolení. Že se za jejich mladých let měli ptáci u nás nesrovnatelně lépe, vědí zcela bezpečně. Vnuká se otázka: Jak to s českým ptactvem vypadalo před pěti sty lety? To musel být skutečný ráj na zemi, když za posledních padesát let ptáci skoro zmizeli. Bohužel naše paměť tak daleko nesa- há a hledat o tom literaturu – to je nelidský úkol! Na internetu nic není, a kdyby člověk narazil na nějaký zaprášený svazek kdesi v knihovně, budou v něm jen nesrozumitelné klikyháky v jakémisi obskurním jazyce, kterému nerozumí. Ještě před několika měsíci by mi nezbylo než učit se německy či latinsky nebo sestavovat stroj času. Obé by skončilo podobným výsledkem. Naštěstí tu máme Stanislava Komárka! Tento dnes filozof, esejista a také historik přírodovědy se před nedávnem rozpomněl na své zoologické vzdělání a vrhl se do překladu několika základních kamenů české ornitologie. Výsledek jeho bohubilého snažení je bez nadsázky skvostný. Vzniklo útlé a přehledné dílko, které pojednává o stavu opeřené složky zvířeny Království českého. Časový záběr je

ohromný (1360–1890), ale text zůstává stručný a věcný, každý druh je pojednán v jednom až několika odstavcích. Důmyslný systém zkratk

Výlet do třetihor české ornitologie

nedovolí hypertrofovat jednotlivé oddíly do dlouhých nudných pasáží, zároveň však Komárkův jiskrný sloh a bohatá mluva hravě udrží čtenářovu pozornost. Jistě, knize by se dalo ledasco vytknout – Komárkovy komentáře se nerozlišitelně prolínají s překlady, což občas mate a zavádí, stejně jako zkratky jmen autorů literárních pramenů, v jejichž seznamu chybí údaj o době, ke které se vztahují. Vzhledem k hodnotě celku jde však o podružnosti. Když si představím, že by tato kniha neexistovala, musel bych si místo listování úvodní kapitolou, kde je každý zdroj i jeho autor působivě představen, opakovat německou gramatiku, jsem s Komárkovým dílem naprosto spokojen. A jak je to tedy s českými ptáky v běhu věků? Přibývají, nebo ubývají? A mění se vůbec něco? Inu, jak se to vezme – autor sám se do hodnocení pouští opatrně a nechává na čtenáři, aby si vytvořil vlastní představu. Při pečlivém přečtení nás několik rysů naší dávné avifauny upoutá – něco se změnilo proklatě, něco zůstalo překvapivě stejné. Nebudu prozrazovat, nechte se překvapit. | Jiří Reif

Komárek, Stanislav (2007): Ptáci v Čechách v letech 1360–1890 aneb tajemství rytíře von Sacher-Masocha. Academia, Praha, 208 stran, 230 Kč

SWAROVSKI
O P T I K

Akční týden
24.11 – 29.11.2008
Centrum FotoŠkoda

*Panasonic DMC-LS80

**SLEVA
10%**
na kompletní
sortiment

Při koupi kompletní sady pro DIGISCOPING
digitální fotoaparát* ZDARMA!

26.11. od 16:00 přednáška pana Rostislava Stacha / www.fotolovy.cz /

www.fotoskoda.cz

